

LISA 1 Ainevaldkond “Keel ja kirjandus”

Eesti keel

Eesti keele õpetuse põhimõtted

Emakeele õpetamine kuulub valdavalt klassiõpetaja ülesannete hulka. Tunnid toimuvad perioodõppena. Perioodõppe tunnid on reeglina paigutatud põhitunnina päeva algusesse. Põhitunni ülesehitus on sarnane kõikide ainete puhul:

- rütmiline osa
- tööosa
- jutustav osa.

Põhitunni eriline vorm kindlustab selle, et nii keelearendusele kui kõnekasvatusele pööratakse esimesest klassist alates pidevat tähelepanu. Rütmilises ja jutustavas osas harjutatakse emakeele kõnelemis- ja kuulamisoskust igapäevaselt kogu õppeaasta vältel, olenemata perioodõppe ainest. Rütmilises osas vahelduvad luuletuste retsiteerimine ja kõneharjutused lühikeste muusikaliste harjutustega. Jutustavas osas on algastme teemaks muinasjutud, legendid, pärimuslood. Põhitunni tööosas kujundavad õpilased õpetaja juhendamisel ainevihiku, mis täidab waldorfkoolis õpiku rolli. Ainevihiku valmistamine on ühtlasi kirjaharjutus. Seega on emakeel otseselt ja mitmekülgsest integreeritud teistesse õppeainetesse. Kirjutama õppimist emakeeles toetab eraldi õppeainena vormijoonistus (vt vormijoonistuse ainekava). Ka seotud kirja õppimisele eelnevad vastavad harjutused vormijoonistuses.

Emakeele perioodidele lisanduvad vastavalt kooli tunnijaotusplaanile ja klassi vajadustele harjutustunnid konkreetsete oskuste kinnistamiseks.

Kolme põhikooli astme peamised metoodilised printsiibid on järgmised:

- matkimine ja läbielamine - terviku teadvustamata kogemine;
- harjutamine ja õppimine – teadvustamise tee;
- seoste avastamine - terviku teadvustatud kogemine.

Praktilises õpetuses põimuvad need printsiibid omavahel.

Keeles elab kaks valdkonda, mis näiliselt vastandlikena moodustavad keeleterviku. Ühelt poolt elav keel, mis kõige ürgsemas vormis väljendub vanas rahvapärimeses ning kõige filigraansemalt luules ja ilukirjanduses. Teiselt poolt grammatika ehk keele ehituse seaduspärasused, milles avaldub rahva kui keelekasutaja suhe maailmaga. Nende kahe valdkonna vastas- ja koosmõju toimel saab tekkida tasakaal, millel baseerub inimese suhtlemisvõime, tema keeleline enesekehtestamine. Elav keel toidab lapse hinge, annab öeldavale sisu ning kujundab sõnavaralise rikkuse, grammatika õppimine on analüütilist

mõtlemist arendav teadvustamise protsess ja loob kindlustunde - ma räägin ja kirjutatan õigesti.

Waldorfpedagoogika kujundab mõlemaid keelepoolusi. Esimestest koolipäevadest peale püüab õpetaja võimalikult mitmekesisel viisil arendada ja harjutada keele kunstiliste aspektide, keele ilu tunnetust. See sünnib keelt üheskoos kunstilistes vormides harjutades. Tähtis on rõõm, mida laps kogeb nii erinevatest häälikutest, keele rütmist ja meloodiast kui ka sisust. Grammatika elab algklassides veel varjatuna elavas rõõmsas keelekasutuses. Alates kolmandast klassist algab grammatika teadvustamise protsess, mis viib põhikooli lõpuks keeleterviku tajumiseni ja selle pinnalt tekkiva individuaalse keelekasutuseni. Muud oskused ja võimed – võime jutustada, laialdase sõnavara valdamine, lugemisvõime, kindlus õigekirja osas – arenevad nimetatud kahe pooluse, kunstiliselt kujundatud keele ning grammatika vahel, olles kord ühest, kord teisest tugevamini määratletud.

II kooliastmel seostub jutustav aines aineotsükli teemaatikaga, näiteks kasutab õpetaja koduloolisi jutustusi, lugusid eepostest, jutte loomadest, maateadusest, ajaloost, biograafiast. Õpilaste ülesanne on diferentseeritum, kui esimeses kooliastmes – lisaks meenutamisele võib kodutöö sisaldada kirjalikku kokkuvõtet kuuldist, kavapunktide järgi kirjutamist või loole võimaliku lõpu lisamist. Suuremat tähelepanu osutatakse jutustuse ülesehitusele, ajalis-põhjuslikule järgnevusele ning sidusale lausestusele.

Klassiõpetaja teavitab võõrkeeleõpetajaid grammatikaperioodides läbitud teemadest. Sarnaseid grammatikafenomene on ökonoomne käsitleda koos.

Keel on seotud liikumise ja žestiga, liikumine – nii peen- kui jämemotoorika – mõtlemisvõime erinevate kvaliteetidega. Waldorfpedagoogika seostab keeleõppe liikumise ja kõnežestide kasutamisega. Algklassides rikkalikult kasutatav väline kõnežest muutub murdega saabudes rohkem sisemiseks hinge kvaliteediks.

Eeskujuna on oluline õpetaja töö selle nimel, et tema enda keelekasutus oleks elav ja korrektne, sõnavara mitmekülgne.

Keele ja kirjanduse õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) väärtustab keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- 2) teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- 3) omandab põhiteadmised keelest ja saavutab õigekirjaoskuse;
- 4) väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, arvestades kultuuris välja kujunenud keelekasutustavasid;
- 5) kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet eri viisidel;
- 6) kasutab asjakohaselt erinevaid suhtluskanaleid ning suudab leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada meedias ja internetis pakutavat teavet;
- 7) väärtustab nii rahvuskirjandust kui ka teiste rahvaste kirjandust, nii oma rahva pärimuskultuuri ja traditsioone kui ka kultuurilist mitmekesisust;
- 8) tajub kirjandusteost kui kunstiteost, mõistab selle kunstilisi väärtusi;

- 9) loeb eakohast väärtkirjandust, kujundades kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning rikastades mõtte- ja tundemaailma;
- 10) suudab kujundada ja väljendada isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- 11) oskab õppida, hangib teavet eri allikatest, kasutab sõna- ja käsiraamatuid.

Üldpädevuste kujundamine

Eesti keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Seda tehakse erinevate tekstide lugemise, nende üle arutlemise reflekteerimise ja kirjutamise, jutustamise kaudu ning kasutades mitmesuguseid koostöövorme (ühisarutelud, projektid jne). Saavutatud üldpädevused kajastuvad tekstiloomes, esitlustes, arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob sobiva õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Eesti keelega kujundame kõlbelisi ja esteetilis-emotsionaalseid väärtusi ning kultuuriväärtuste mõistmist ilukirjandus ja aimetekstide, lugude jutustamise kaudu. Keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Keele- ja kirjandustundides kasutatava paaris- ja rühmatöö käigus kujundame koostööoskust, julgustame oma arvamust välja ütleva, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima.

Enesemääratluspädevus. Tekstide üle arutledes kujundame õpilastes positiivset minapilti. Õpiolukordades loome võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu toome esile õpilaste eripärad ja anded, vormime maailmavaadet. Õpitulemuste üle arutledes ja kujundava hindamise dialoogis täiskasvanuga kujuneb eneseteadlikkus.

Õpipädevus. Tundies arendame kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus. Eesti keele tundides kujundame suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamist ja põhjendamist oskust. Õppetegevuse ja õppetekstide kaudu paneme aluse õpilaste diskuteerimis- ja väitlemis- ning tänapäevasele kirjaliku suhtlemise oskusele.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus. Teabetekstide abil arendame oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda

analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpilane õpib eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust teabest ning kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.

Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatame nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisega, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest.

Digipädevus. Keelt ja kirjandust õppides kasutatakse digivahendeid internetis eri liiki tekstide ning audiovisuaalse meedia otsimiseks, sh märksõnadega. Õpitakse tekste digitaalselt looma ja vormistama, järgides autoriõigusi viitamise ning teksti digitaalsel kujul säilitamise korral. Isikuandmeid sisaldavaid tekste koostades ning digikeskkonnas suheldes pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele ja igapäevaelu väärtuspõhimõtete arvestamisele.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Ainevaldkonna õppeained toetavad teiste valdkonnapädevuste saavutamist, sest keele- ja kirjandustundides arendavad õpilased oma suulist ja kirjalikku väljendusoskust ning suhtlusoskust, õpivad lugema ja mõistma eri liiki tekste, sh teabe- ja tarbetekste, arendavad kirjandustekste lugedes oma sõnavara ning avardavad maailmapilti.

•
Võõrkeeled. Võõrkeelte grammatilist süsteemi tundma õppides on toeks emakeeletundides omandatud keelemõisted, võõrsõnade õppimine soodustab võõrkeelte õppimist. Väliskirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu, õpitavas võõrkeeles kirjutavate autorite teoste lugemine ja arutamine süvendab huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ning kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

Matemaatika. Õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti keele ja kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist. Läbi rütmiliste mängude ja salvide harjutatakse pidevalt ka matemaatilisi oskusi.

Loodusained. Loodusteaduslike õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab head lugemisoskust ja tööd tekstiga. Kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja kinnistatakse keele- ja kirjandustundides. Loodusteemalised tekstid õppe- ning ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist ja kujutuspiltide teket ning võimendavad seeläbi emotsionaalset mõju lugejale.

Sotsiaalained. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs, lugude jutustamine toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandustekste valides ja käsitledes peetakse silmas ühiskonnas olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus; suhted kodus ja koolis; omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Sotsiaalainete õppimise käigus omandatud teadmised ajaloost, ühiskonna arengust ja toimimisest ning inimese staatusest ühiskonnas toetavad kirjandusteoste käsitlemisel ühiskondlike probleemide ja inimsuhete mõistmist.

Võõrkeeletundides õpitakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute, ajaloosündmuste nimede õigekirja norme, mida ajalo- ja ühiskonnatundides kinnistatakse konkreetsete näidete toel. Arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi on tarvis ning neid arendatakse nii ainevaldkonna kui ka sotsiaalainete õppes sisul erinevate tekstidega töötades.

Kunstiained. Kunstiainete õpet toetab lähenemine kirjandusele kui kunstiainele. Kirjandusteose analüüs seostatuna illustratsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist. Reklaami käsitlemine keeleõppes eeldab ka visuaalsete ja auditivsete komponentide eritlemist ja analüüsi. Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitus, mis eeldab aineõpetajate koostööd. Ainevihiku koostamisel on vihiku ilu ja kaunistamine ning sobilike piltide ja jooniste tegemine olulised.

Kehaline kasvatus. Meedia- ja kirjandustekstide valiku kaudu saadakse elukogemusi. Plakateid ja esitlusi koostades kujundame tervist väärtustavat eluhoiakut. Väitlustes propageerime tervislikku eluviisi ning dramatiseeringutes ja rollimängudes saab läbi mängida mitmesuguseid elulisi olukordi (liikumismängud ja laulumängud on olulised igapäevased tegevused).

Tehnoloogia. Õppe- ja teabetekstide kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamise kaasaegsusi ja ohte, kasutada eetilisel nüüdisaegselt tehnoloogial oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel ning järgida tehnilisi vahendeid kasutades ohutus- ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Läbivad teemad

Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainetes eesmärkide seadmisel, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel, lähtudes kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Rollimängude, tekstide käsitlemise, arutelude ja loovtööde kaudu arendame õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases

tööelus. Arendame suutlikkust kujundada oma arvamust, väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lahendada probleeme. Õppetegevus võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huvisid, võimeid, nii ainealaseid kui ka teisi oskusi ja teadmisi ning õpilast suunatakse kasutama eneseanalüüsi tulemusi oma tulevase haridustee ja tööelu planeerimisel. Õppetegevus võimaldab töömaailmaga ka vahetult kokku puutuda (nt õppekäigud ettevõttesse, ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustus). Kujundatakse oskust koostada õpingute jätkamiseks ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente. Meediatekstide analüüsi kaudu juhitakse õpilasi märkama ühiskonnas toimuvaid protsesse ja arutlema selle üle, kuidas need mõjutavad haridusteed ning tulevast tööelu.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Tervis ja ohutus. Teemakohaste tekstide varal, probleemülesannete lahendamise ning suuliste ja kirjalike arutluste kaudu toetatakse õpilaste kujunemist sotsiaalselt aktiivseteks, keskkonnateadlikeks, vastutustundlikeks ning tervist ja turvalisust väärtustavateks inimesteks.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Eri liiki tekstide käsitlemise kaudu suunatakse õpilasi märkama ühiskonna probleeme ja neile lahendusi otsima. Projektides osalemine aitab kasvatada aktiivset ellusuhtumist.

Kultuuriline identiteet. Keele ja kirjanduse kui rahvuskultuuri kandjate toel kujuneb õpilastes arusaam endast, teadmine oma juurtest, eesti keele erikujudest (nt Mulgi, Võru, Setu, Kihnu murre). Emakeele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, aga ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast.

Teabekeskond. Erinevatest allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ja kasutamine on nii keele- ja õppeteemakohaste teadmiste laiendamise kui ka tekstiloome eelduseks.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse projektiraames infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse alternatiivseid lahendusi otsima, oma ideid ellu rakendama.

Väärtused ja kõlblus. Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades pööratakse tähelepanu õpilaste kujunemisele kõlbelisteks isiksusteks, kes teavad ja tunnustavad üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi. Tekstide analüüsi abil kujundatakse julgust astuda välja taunimisväärtuste tegude ja hoiakute vastu.

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutades kõnes ja kirjas sobivaid lühivastuseid ning terviklauseid;
- 2) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- 3) oskab sihipäraselt vaadelda ja nähtut kirjeldada ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- 4) kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda;
- 5) jutustab endast ja lähiümbruses toimunust;
- 6) kuulab mõtestatult eakohast teksti;
- 7) loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt ja õigesti ning saab sellest aru, mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- 8) loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
- 9) kirjutab õpitud keelendite piires õigesti;
- 10) jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava abil;
- 11) töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel.

1. klass

Juhtmotiivid, õpetuse seosed õppekava läbivate teemade ja üldpädevuste kujundamisega

Esimese klassi õpilasele on maailm tervik. Sellest lähtuvalt on ka keeleõpetus tervik. Põhitähelepanu on elaval, ilusal, mõtestatud keelekasutusel. Põhitunni rütmilises osas on tähtis koht ühisel retsiteerimisel, laulu- ja ringmängudel, nn. keeleväänajatel (täpne artikulatsioon) ja ruumitunnetusharjutustel (keha koordineerimine, vasak-parem, üleval-all, ees-tagas). Rütmilise osa harjutused on seotud liikumise ja keeležestide kasutamisega. Õpetaja kasutab laste matkimisvõimet – lapsed teevad rõõmuga järele seda, mida õpetaja ees teeb, imiteerides ka kõne rütmi, häälikuid, intonatsiooni. Kui klass on rütmilise osaga ühtsesse rütmi ja töömeeleolu viidud, järgneb tööosa, mille kestel omandatakse/harjutatakse uut ainesisu. Töömeeleolu saavutamine ning keskendumisvõime tegutsemisele on olulised õpipädevused.

Esimeses klassis arendatakse kuulmismeelt. Kuulatatakse ümbrust, õpitakse kuulama õpetajat ja kaasõpilasi. Tähelepanelik kuulamine on üks suhtlemisoskuste alustaladest. Samuti on see pildilise õpetuse alus, mis võimaldab sisemise aktiivsusega luua kuuldu põhjal elavaid kujutluspilte. Selline sisemist aktiivsust ärgitav kuulamine loob teadlikult vastukaalu tänapäeva meediast tulenevale passiivsele pilditarbimisele. Põhitundi lõpetav jutustav osa kuulub samuti õpetaja jutustuse tähelepanelikule kuulamisele. Esimeses klassis on jutustusaineks valdavalt muinasjutud. Lugude kuulamine ja kujutluspiltide loomine on olulised empaatiavõime arengus, õpitakse tundma inimese erinevaid iseloomujooni, headust ja kurjust, maailmas leiduvaid seadusi ja vastuolusid. Tähelepanelik kuulamine arendab õpipädevusi, lugude, salvide ja mängude rahvuslik, aga ka eetilise sisu toetavad väärtus- ja enesemääratluspädevuste arengut.

Kuulmise põhjal kujutluspildi loomine ning selle pildiga edasi töötamine, näiteks üles joonistamine, loo edasi jutustamine või mängu alustamine on harjutused oma ideede

teostamiseks, oma tegevuse kavandamiseks ning vajalikud ettevõtlikkuspädevuse kujundamisel.

Esimese klassi vestlusteemad lähtuvad loomulikest suhtlemisolukordadest: muljete jagamisest õpetaja ja klassikaaslastega, küsimustele vastamisest, mängudest, eelmisel päeval õpetaja poolt jutustatu meenutamisest. Õpetaja juhitud vestluses arendatakse suhtlemisioskusi ning –julgust, samuti esinemisjulgust, oma arvamuse avaldamise julgust. Klassi vestlused teenivad ka konfliktide ennetamise ja rahumeelse lahendamise eesmärki, luues mõistva ja usaldusliku õhkkonna ning pakkudes arutlemise ja teiste vaatenurga mõistmise oskusi.

Esimese klassi täheõpetus käsitleb joonistähti. Täht kui abstraktsioon seostatakse kujutuspildiga, mis tekib õpetaja loodud täheleost. Tähed maalitakse kriitidega suureformaadilistesse ainevihikutesse. Tehakse joonistähedega kirjajarjutusi. Harjutatakse sõnavahe hoidmist ja lause tunnetust, teksti paigutamist, ära kirja tahvlilt.

Alates esimesest klassist harjutavad lapsed otstarbeliste lühitekstide kirjutamist: sünnipäevaõnnitlused, teated koju, kutsed.

Emakeeles õpitud luuletusi esitatakse koos klassiga kooli kuupeol. Salme on nii rahvapärilisest kui tänapäeva kirjandusest, aga ka omaloomingust. Koos esinemine annab vajaliku turvatunde ning kasvatab esinemisjulgust. Etteaste kavandamine annab võimaluse õppida koostöö ja pikaajalise tegevuse planeerimise oskusi, kujundab sotsiaalset ja ettevõtlikkuspädevust.

Õppeainetevahelise lõimumise võimalusi

Eesti keele õpetus toimub põhitunni raames, kuid kuna ilusat ja korrektset keelekasutust tähtsustatakse iga õppeaine õpetamisel, on keeleõpetus lõimitud tegelikult kõikide õppeainetega.

Eesti keele õpetusega on sisuliselt tihedalt lõimitud ka kodulugu, läbi lugude, luuletuste ja vestluste.

Lähtudes põhitunni ülesehitusest on siiski suurimad seosed esmalt muusikaõpetuse ja liikumise ehk kehalise kasvatuses, kuna laulud, koos loetavad salmid, liikumismängud ja laulumängud on olulised igapäevased tegevused. Ka võib põhitunni rütmilises osas harjutada pillimängu.

Läbi rütmiliste mängude ja salmide harjutatakse pidevalt ka matemaatilisi oskusi.

Ka kunstiõpetusega on emakeeleõpetus lõimitud, kuna ainevihiku koostamisel on vihiku ilu ja kaunistamine ning sobilike piltide ja jooniste tegemine olulised.

Õppesisu

Keel oma loomulikes, traditsioonilistes avaldumisvormides: jutud ja muinasjutud, rahvajutud, laulud, mängud, laulumängud, luuletused ja salmid, mõistatused, vanasõnad, korrektne kõnekeel.

Artikulationiharjutused.

Ruumitunnetusharjutused.

Kuulamisharjutused.

Lugemisharjutused.

Ümberjutustamine, lugude lõpetamine, arutelud lugude põhjal, tegelaste iseloomustamine.

Ühisretsitatsioonid, hääldusharjutused.

Rütmiline, kehalist tegevust kaasav silbitamine.

Täis- ja kaashäälikud, joonistähed ja tähestik.

Aabits (õpilase kujundatud ainevihik).

Kirjahaarjutused (ärakiri tahvlilt).

Teksti paigutus.

Sõnavahe, lause lõpp, punkt.

Õnnitlus, kutse, teade.

Kodulugemine.

Taotletavad õpitulemused

Suuline keelekasutus

1. klassi lõpetaja:

- oskab aktiivselt kuulata;
- oskab kuulata eakohast teksti ja toimida saadud sõnumi kohaselt;
- oskab küsimuste toel arusaadavalt edasi anda õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, teatrietenduse, filmi sisu; koostab kuuldu/loetu kohta joonistuse;
- oskab kõnes kasutada terviklauseid;
- oskab vastata küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid;
- oskab arusaadavalt jutustada läbielatud sündmustest;
- oskab sihipäraselt vaadelda, nähtut kirjeldada, erinevusi ning sarnasusi märgata;
- oskab jutustada pildiseeria, tugisõnade ning küsimuste toel;
- avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;
- oskab mõnda luuletust peast esitada;
- oskab ühist tempot hoides klassiga koos luuletusi retsiteerida;
- oskab klassiga koos rütmiliselt astudes ja/või plaksutades sõnu silbitada;
- oskab end arusaadavalt väljendada suhtlusolukordades: palumine, küsimine, selgitamine, keeldumine, vabandamine, tänamine;

Lugemine

1. klassi lõpetaja:

- loeb õpitud teksti selgelt ja ladusalt;
- mõistab nii häälega kui ka endamisi lugedes teksti sisu, oskab seda ümber jutustada, vastata teemakohastele küsimustele;
- tunneb ära jutustuse, luuletuse, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;
- on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust eesti ja väliskirjanikelt, oskab loetud teostest kõnelda;
- oskab moodustada küsimusi ja neile vastata loetud teksti kohta;

Kirjutamine

1. klassi lõpetaja:

- teab peast tähestikku;
- eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset;
- oskab piiritleda lauset;
- kirjutab loetava käekirjaga;
- oskab tahvlilt ja kirjalikust tekstist ära kirja teha, kirjutatut näidise järgi kontrollida;
- oskab koostada kutset, õnnitlust, teadet, kirja;
- oskab teksti vihikusse või lehele paigutada, vihikut nõuetekohaselt vormistada.

2. klass

Juhtmotiivid, õpetuse seosed õppekava läbivate teemade ja üldpädevuste kujundamisega

Õpetaja elav, korrektne, mõtestatud keelekasutus on endiselt tähtsaim osa õpetusest. Jutustava osa muinasjuttudele lisanduvad valmid, loomamuinasjutud ja legendid, jutustused loodusest. Õpetaja võib jutustamisteemasid varieerida lähtuvalt klassi eelistustest ja vajadustest. Õpetaja harjutab fantaasiat ka enda loodud jutukestega või siis kasvatuslikel eesmärkidel kasutatavate lookestega, kus õpetaja annab jutustuse vormi klassis toimunud reaalsele sündmusele ning püüab leida sellele rahuldava lahenduse. Jutustustega käivad kaasas vestlused, millega toetatakse väärtus-, suhtlus- ja sotsiaalse pädevuse kujunemist, kujundades klassis usaldusliku õhkkonna ning harjumuse lahendada konflikte arutledes. Nii toetatakse ka elutervete hoiakute ja väärtuste kujunemist lastel. Jutustava osa sisu kaudu toimub mälu arendamine: põhitunni jutustavas osas kuuldot palub õpetaja lastel järgmisel päeval meenutada. Tänu aktiivsele osalemisele klassi vestlustes ja teistes esinemisega seotud harjutustes kujundab laps püsiva oskuse ja julguse avaldada oma arvamust, aga ka kuulata ja arvesse võtta teiste seisukohti. Kujunevad sotsiaalne, suhtlus- ja enesemääratluspädevus.

Loomalood ja legendid pakuvad ainet väärtuste kujundamisel, analüüsi- ja võrdlemisoskuste õppimisel. Erinevate iseloomuomaduste ning käitumisviiside jälgimine lugudes õpetab lapsele ka enesevaatlusoskusi, toetab enesemääratluspädevuse arengut.

Kirjutamisel toimub üleminek väikestele trükitähtedele. Ka neid kirjutatakse suureformaadilistesse ainevihikutesse, pöörates nüüd erilist tähelepanu tähtede proportsioonidele. Harjutatakse ära kirja tahvlilt, teksti paigutust paberil, suurt algustähte lause alguses ja pärisnimede kirjutamisel. Kirjutamismaterjaliks on suulisest varamust tuttavad lood – luuletused. Iseseisvate kirjaharjutuste kohaks saab päevik, kuhu laps kodus päeva kohta ülestähendusi teeb.

Enda kirjutatut peab oskama teistele arusaadavalt ette lugeda. Klassis harjutatakse nii oma vihiku kui raamatutekstide lugemist: arusaadav häälega lugemine, jälgiv lugemine, lausekaupa lugemine, lõigu lugemine. Õpilaste erinevat võimekust arvestab õpetaja kodulektüüri valikul. Abiks lugemisrõõmu ja –huvi säilitamisele on hoolikalt valitud klassi raamatukogu, raamatute tutvustamine, teemakäsitus lapsevanematega.

Hääliku ja häälikupikkuse tajumist harjutatakse mitmesuguste keelemängude ja toetavate kehaliste liigutustega.

Päeviku kirjutamine ja kodulugemine on õppetegevused, mille eesmärgiks on arendada õpiniing ettevõtlikkuspädevust. Laps õpib hindama oma huvisid ja võimeid, seadma endale tegevuseesmäärke, ise oma tegevust kavandama, end ise õppimisele häälestama, oma tegevuse tulemuse eest vastutama.

Õppeainetevahelise lõimimise võimalusi

Endiselt toimub eesti keele õppimine pidevalt kõikides tundides, kuulates õpetaja ilmekat ja korrektset kõnet.

Võõrkeeleõpetuses peetakse silmas, et õpitavad keelestruktuurid oleksid emakeeles juba omandatud.

Tänu põhitunni ülesehitusele toimub eesti keele lõimimine igas tunnis nii muusika, matemaatika kui kehalise kasvatusena ainetega – seda läbi laulude, salmide, laulumängude, rütmiharjutuste.

Aine sisu kaudu on eesti keele õpetus lõimitud loodusõpetuse, inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, kodulooga. Lõimimine toimub läbi eesti keele tunni jutustuste teemade.

Välise vormi kaudu on eesti keele õppimine seotud aga kunstiõpetuse ja vormijoonistusega. Kunstiõpetus lõimub tegevusse ainevihiku ja päeviku kujundamisel, vormijoonistus toetab aga kirjaharjutuste osas.

Õppesisu

Keel loomulikes, traditsioonilistes avaldumisvormides.

Ringmängud, salmid, sõnamängud.

Lugemisharjutused.

Väikesed trükitähed, nn raamatutähed.

Ainevihiku koostamine.

Ärakiri tahvlilt.

Tuttavate lugude, luuletuste kirjutamine.

Etteütlemise järgi kirjutamine.

Oma kirjutamisvea parandamine, kui sellele on osutatud.

Kirjeldused.

Väikesed loovtööd vahetult kogetu põhjal.

Õnnitluse, kutse sisu ja vormistamine.

Teksti kompositsiooni esmane teadvustamine kirjutamisel: pealkiri, loo alustamine, sisu, lõpetus.

Teksti paigutamine vihikulehele.

Suure algustähe kasutamine lause alguses, inimese- ja loomanimeses, kohanimeses.

Silbitamine.

Poolitamine

Häälikupikkuste diferentseerimine.

Vestlused igapäevaelu teemadel. Sõnavara arendamine.

Arutlemine rühmas: oma suhtumise väljendamine, kaaslaste arvamuse küsimine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine.

Ühisretsitatsioonid.

Tunnistussalmide (vt hindamine) individuaalne esitamine.

Kodulugemine.

Taotletavad õpitulemused

Suuline keelekasutus

2. klassi lõpetaja:

- oskab aktiivselt kuulata;
- oskab luuletusi peast esitada;
- oskab ühist tempot hoides klassiga koos luuletusi retsiteerida;
- oskab klassiga koos rütmiliselt astudes ja/või plaksutades sõnu silbitada;
- oskab kuulata eakohast teksti ja toimida saadud sõnumi kohaselt;
- oskab küsimuste toel arusaadavalt edasi anda õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, teatrietenduse, filmi sisu; koostab kuuldu/loetu kohta joonistuse;
- oskab kõnes kasutada terviklauseid;
- oskab vastata küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid;
- oskab arusaadavalt jutustada läbielatud sündmustest;
- oskab sihipäraselt vaadelda, nähtut kirjeldada, erinevusi ning sarnasusi märgata;

- oskab jutustada pildiseeria, tugisõnade ning küsimuste toel;
- oskab mõelda loole algust ja lõppu;
- avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta,
- oskab leida väljendumiseks lähedase ja vastandtähendusga sõnu;
- oskab end arusaadavalt väljendada suhtlusolukordades: palumine, küsimine, selgitamine, keeldumine, vabandamine, tänamine;

Lugemine

2. klassi lõpetaja:

- loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti;
- mõistab valjult ja endamisi lugedes teksti sisu, oskab seda ümber jutustada, vastata teemakohastele küsimustele;
- tunneb ära jutustuse, luuletuse, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;
- on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust eesti ja väliskirjanikelt, oskab loetud teostest kõnelda;
- teab nimetada mõnd lastekirjanikku;
- oskab moodustada küsimusi ja neile vastata loetud teksti kohta;

Kirjutamine

2. klassi lõpetaja:

- teab peast tähestikku;
- eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset;
- osab kirjas õigesti häälikuid märkida;
- oskab piiritleda lauset;
- oskab kasutada suurt algustähte lause alguses, inimese- ja loomanimeses ning tuntumates kohanimeses;
- kasutab kirjutades õigeid tähekujusid, kirjutab loetava käekirjaga;
- oskab tahvlilt ja kirjalikust tekstist ära kirja teha, kirjutatut näidise järgi kontrollida;
- kirjutab etteütlemise järgi;
- oskab koostada kutset, õnnitlust, teadet, kirja, pidada päevikut;
- oskab teksti vihikusse või lehele paigutada, vihikut nõuetekohaselt vormistada.

3. klass

Juhtmotiivid, õpetuse seosed õppekava läbivate teemade ja üldpädevuste kujundamisega

Kolmandas klassis lisanduv jutustamismaterjal on seotud nii maailmakultuuri (loomislood) kui paikkondliku elu-olu ja rahvapärимusega (vana-aja elu, kombed, töö ja elukutsed). Viimases osas toimub lõimumine koduloo õpetamisega. Rahvatarkusi õpitakse tundma ka valmide kaudu. Rahvapärимusega tutvumine arendab lapse enesemääratlus- ja väärtuspädevust. Vana aja elu ja traditsiooniliste ametite ning põlluharimisevõtetega tutvumine ning meistrite töö jälgimine õpetavad lapsel loodusega kooskõlas elamise põhimõtteid ning üldisemaid säästliku ellusuhtumise põhimõtteid. Nii arendatakse väärtuspädevust. Meistrite elu ja tööga tutvumine õpetab aga ka elukestva õppimise ja oma elu juhtimise põhimõtteid, areneb õpi- ja ettevõtlikkuspädevus. Erinevate täiskasvanute intervjuerimine arendab suhtlusoskusi, areneb sotsiaalne ja suhtluspädevus.

Klassis tekkivad igapäevaolukorrad võimaldavad loomulikult viisil korrigeerida ja harjutada kõnelemist erinevates suhtlussituatsioonides: küsimine, vastamine, selgitamine, keeldumine, nõusolek, vabandamine jne.

Kirjutamisel toimub üleminek seotud kirjale. Harjutatakse tähtedevahelisi seoseid. Seotud kirjas kirjutamist harjutatakse päevikus ja/või ilmavaatluspäevikus ja/või lugemispäevikus, samuti teiste ainete ainevihikutes. Vahetult kogetu kirjeldamist harjutatakse ka etteantud sõnade järgi. Õigekirja õppimisel rõhutatakse selle sotsiaalset aspekti, st õigekiri kui inimestevaheline kokkulepe, mis kergendab üksteisest arusaamist. Kirjatöodes väärtustatakse eelkõige sisu ja püütakse säilitada loomis- ja kirjutamisrõõmu. Aineks sobivad muinasjutud, värss-näidendid, valmid jms. Näidendit käsitletakse perioodõppe raamis toimuva projektina, mis arendab mitmekülgset keele- ja väljendusoskust. Mitmenädalane kogu klassi projekt õpetab nii planeerimise kui koostööoskusi, arendades eelkõige suhtlus- ja sotsiaalset pädevust, aga ka väärtus-, enesemääratlus- ja ettevõtlikkuspädevust. Näidend pakub väga head võimalust harjutada esinemisoskust ja –julgest. Esineda saab nii kuupeol koolikaaslastele ja peredele kui ka näiteks sõpruskoolile või koolidevahelisel näidendifestivalil.

Grammatika algsel õpetamisel 3. klassis on oluline, et õpetaja seostaks õpitava lapse tahte ja tunde. Tegusõnaga seostuv tehakse koos mänguliselt läbi. Tundepäraselt kogetakse erinevate lausetüüpidega – küsi-, hüüd- ja jutustava lausega – kaasnevat kõnemeloodiat. Käänd- ja pöördvorme teadvustatakse küsimuse ja vastuse läbi. Heaks vahendiks selle tarvis on mõistatused. Üksikuid õpitavaid vorme ei seota veel grammatikaterminitega. Kõik kokkuleppelistesse grammatikareeglitesse puutuv selgitatakse lastele vastavate kujutuspiltide, luuletuste jms toel. Selliseks algseks grammatikaõpetuseks kasutab klassiõpetaja oma loovat pedagoogilist fantaasiat. Õpitu omandatakse ümbritseva ja keele kohta tähelepanekuid tehes ning õpetaja autoriteedile toetudes. Harjutamise käigus jõutakse mõiste sisuni ja sõnastatakse reegel. Seaduspärasuste märkamise ja nendest reeglite sõnastamine õpetab olemasolevate teadmiste pinnalt uusi looma ning arendab seega õpipädevust.

Õppeainetevaheline lõiming

Endiselt toimub eesti keele õppimine pidevalt kõikides tundides, kuulates õpetaja ilmekat ja korrektset kõnet.

Tänu põhitunni ülesehitusele toimub eesti keele lõimimine igas tunnis nii muusika, matemaatika kui kehalise kasvatuse ainetega – seda läbi laulude, salmide, näitlemise, laulumängude, rütmiharjutuste.

Aine sisu kaudu on eesti keele õpetus lõimitud loodusõpetuse, inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, kodulooga. Lõimimine toimub läbi eesti keele tunni jutustuste teemade.

Välise vormi kaudu on eesti keele õppimine seotud aga kunstiõpetuse ja vormijoonistusega. Kunstiõpetus lõimub tegevusse ainevihiku ja päeviku kujundamisel, vormijoonistus toetab aga kirjajharjutuste osas.

Õppesisu

Ringmängud ja salmid.

Sõnamängud, omaloodud sõnamängud (kõnes ja kirjas).

Seotud kiri.

Ärakiri tahvlilt või raamatust.

Tähestik (lisa: võõrtähed).

Harjutused tähestiku kasutamisega, sõnastiku vms tähestikulise loendiga.

Loovtööd ainevihikutes ja iseseisva kodutööna.

Ümberjutustused tuttavate tekstide põhjal.

Väit-, küsi- ja hüüdlause.

Lauselõpumärgid.

Nimi-, omadus- ja tegusõnade äratundmine ja nimetamine.

Küsisõnad, käändsõna ja pöörsõna vormide moodustamine küsisõna abil (mõistatuste esitamine: kellel on...?)

Asesõnad.

Õigekiri etteütlemise järgi.

Häälikupikkus kõne- ja kirjajharjutustes.

i ja j õigekiri, h sõna alguses.

k, p, t omasõnade alguses; k, p, t s-i kõrval.

b, d, g kirjutamine tuntumate võõrsõnade alguses.

Kaashäälikuühendi põhireegel.

Ainsus ja mitmus.

Olevik ja minevik.

Sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände õigekiri.

Pöördelõppude õigekiri.

Vestlus päevakohastel teemadel.

Küsimused ja vastused.

Kõnelemine mitmesugustes olukordades: palumine, küsimine, tänamine, selgitamine, keeldumine, vabandamine (klassis, koolis, bussis), suhtlus sõbraga ja täiskasvanuga.

Jutustus (läbielatu, kuuldu, loetu põhjal, ümberjutustus).

Märksõnade, pildi vms abil jutustamine, jutu ülesehitus.

Mõtete väljendamine terviklausetena.

Aheljutustamine. Jutustamismängud jutu ülesehituse ja loogilise järgnevuse harjutamiseks.

Ühisretsitatsioonid.

Näitemängud, valmid, värvid või stseenid.

Tekstide ettelugemine klassikaaslastele, lugemise järjepidev harjutamine.

Hääldus- ja intonatsiooniharjutused salmide abil.

Tekstiliikide eristamine.

Loetu mõistmine: ümberjutustamine.

Enese tööde ettelugemine, enese ja teiste tööde tunnustav kommenteerimine, nende üle arutlemine.

Kodulugemine, raamatu valimine, loetust jutustamine ja sellele hinnangu andmine.

Raamat kui kunstiteos.

Taotletavad õpitulemused

Suuline keelekasutus

3. klassi lõpetaja:

- oskab aktiivselt kuulata;
- oskab luuletusi peast esitada;
- oskab sõnu silbitada;
- oskab kuulata eakohast teksti ja toimida saadud sõnumi kohaselt;
- oskab küsimuste toel arusaadavalt edasi anda õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, teatrietenduse, filmi sisu; koostab kuuldu/loetu kohta joonistuse või kaardi;
- oskab kõnes ja kirjas kasutada terviklauseid;
- oskab vastata küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid;
- oskab arusaadavalt jutustada läbielatud sündmustest;
- oskab sihipäraselt vaadelda, nähtut kirjeldada, erinevusi ning sarnasusi märgata;
- oskab jutustada pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ning küsimuste toel;
- oskab mõelda loole algust ja lõppu;
- avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta,
- oskab leida väljendumiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu;
- oskab end arusaadavalt väljendada suhtlusolukordades: palumine, küsimine, selgitamine, keeldumine, vabandamine, tänamine;

Lugemine

3. klassi lõpetaja:

- loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ja sobiva intonatsiooniga;
- mõistab valjult ja endamisi lugedes teksti sisu, oskab seda ümber jutustada, vastata teemakohastele küsimustele;
- oskab moodustada küsimusi ja neile vastata loetud teksti kohta;
- eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu;
- oskab töötada eakohase tekstiga õpetaja poolt antud juhiste alusel, vastata küsimustele loetu kohta;
- mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi; muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;
- on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust eesti ja väliskirjanikelt, oskab loetud teostest kõnelda;
- teab nimetada mõnd lastekirjanikku;

Kirjutamine

3. klassi lõpetaja:

- teab peast võõrtähtedega tähestikku, oskab kasutada lihtsat sõnastikku, koostada lihtsat tähestikulist loendit;
- eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset;
- osab kirjas õigesti häälikuid märkida, õpitud sõnades ka kaashäälikuühendit järgida;
- eristab häälikupikkuseid ja püüab neid kirjaharjutustes õigesti märkida;
- oskab õigesti kirjutada sulghääliku õpitud oma- ja võõrsõnade algusesse;
- oskab kirjas õigesti märkida õpitud käändsõnalõppe ja tegusõna pöördelõppe ning nende tunnuseid;
- oskab piiritleda lauset ja panna lauselõpumärke;
- oskab asesõnu õigesti kirjutada;
- oskab kasutada suurt algustähte lause alguses, inimese- ja loomanimeses ning tuntumates kohanimedes;
- kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja seoseid, kirjutab loetava käekirjaga;
- oskab tahvlilt ja kirjalikust tekstist ära kirja teha,
- oskab enda kirjutatut näidise järgi kontrollida;
- oskab koostada kutset, õnnitlust, teadet, kirja;
- oskab kirjutada etteütlemise järgi;
- kirjutab eakohase pikkusega loovtöid küsimuste, tugisõnade, pildi vms toel;
- oskab teksti vihikusse või lehele paigutada, vihikut nõuetekohaselt vormistada.

II kooliaste

Juhtmotiivid, õpetuse seosed õppekava läbivate teemade ja üldpädevuste kujundamisega

Kümnenda eluaasta paiku küpseb uus eneseteadvus. Kõik varasematel aastatel ühisvarana omandatu hakkab nüüd individualiseeruma, muutuma isiklikuks teadmiseks. Metoodiliselt tähendab see erinevaid töövorme, valikülesandeid, aine suuremat diferentseeritust lähtudes õpilase võimetest. Kunstiline ja tegevuslik printsiip õpetuses on endiselt olulised.

Selles vanuses õpilased huvituvad ümbritseva maailma nähtustest. Uue rõhuasetuse loob jutustamisaine: 4. klassis lood põhjamaade eepostest, 5. klassis hommikumaa kultuuride pärimused ja 6. klassis uuemat ajalugu ja geograafiat käsitlevad jutustused. Kirjanduse liike ning proosažanre saab käsitleda nii põhitunni sisuna („Kalevipoeg”, kreeka mütoloogia jt) kui põhitunni jutustavas osas.

Teisel kooliastmel jõuavad õpilased eelpuberteeti. Seoses õpilaste omavaheliste suhetega saab õpetaja ikka ja jälle kasutada situatsioonist lähtuvaid omaloodud kasvatuslikke lugusid, mida õpilased nüüd muidugi selgemalt läbi näevad, kuid mis kaudse kasvatusvahendina seda enam toimivad.

Lapse individualiseerumisele vastab ühisretsitatsioonide uus esitusviis – ühisosa kõrval on tekstist lähtuvalt ka individuaalse esituse kohad. Samal printsiibil ehitatakse üles 5. klassi näidend. 5. klassile omast tugevat rütmilist mälu arvestades on näidend soovitavalt värsivormis.

Kunstiliselt kujundatud kõne kõrval harjutatakse igapäevasituatsioonide, dialoogide ja lugemispalade põhjal korrektset kõnekeele kasutust. Tähtsal kohal on tekstitaju arendamine - neutraalse ja kujundliku, igapäevase ja kunstilise keelekasutuse eristamine, nende otstarbe mõistmine.

Tekstiõpetuseks annavad emakeele kõrval ainet ka teised aineperioodid, nt loodusõpetus, geograafia ja ajalugu. Õpitakse suulise teksti tähelepanelikku kuulamist, sellest kava põhjal või vabas vormis kokkuvõtte tegemist, selle suulist edasiandmist. 6. klassi esimene füüsikaperiood annab ainet objektiivseteks katsekirjeldusteks. Seoses klassi ühisüritustega kasutatakse võimalust harjutada tarbetekstide koostamist: küsida informatsiooni ja sõlmida kokkuleppeid. Tekstiõpetus on suunatud sellele, et selgelt ja lakooniliselt esitada oma plaane ja soove, tugevdada ja arendada võimet ja valmidust tekstidest täpselt aru saada, koolitada ärksat vaatlusoskust. Tekstiõpetus teisel kooliastmel vahendab seost elupraktikaga, elamustel ja fantaasial põhinevad kirjandid jäävad pigem kolmanda kooliastme lõppu.

Selles vanuses on võimalik emakeele ülesehitusliku eripära teadlik käsitlemine. Teadvustamisprotsessi iseloomustab järk-järguline ülesehitus. Kui 3. klassis käsitleti vaatlvalt nii nimi- kui tegusõnu koos vastavate küsimustega (nt mõistatuste läbi), siis 4.

klassis tegeldakse tegusõna ja 5. klassis nimisõna muutevormidega vastavalt nende erinevatele funktsioonidele. Kehtib nõue, et nimetused-terminid võetakse kasutusele siis, kui grammatilised fenomenid on kogemuslikult tuttavaks saanud. Niipalju kui on mõttekas, kaasab õpetaja nimetuste otsinguil ka laste ettepanekuid. Keeleteadmised avarduvad, kuid jäävad rakenduslikuks. Õpitud keelematerjalist tuletatud grammatikareeglid on soovitatav kirjutada eraldi reeglitevihikusse, mis leiab kasutamist ka järgnevatel aastatel.

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb õpitud tekstiliike ning nende kasutamise võimalusi;
- 2) oskab teha kuuldust ja loetust kokkuvõtet nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) oskab koostada õppetööks ja eluks vajalikke tekste ning neid korrektselt vormistada;
- 4) tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe ja esineb suuliselt;
- 5) suhtleb eesmärgipäraselt ja valib kontekstile vastava suhtluskanali, kuulab eesmärgistatult;
- 6) tunneb eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- 7) oskab kasutada ÕSi ja interaktiivseid õigekeelsusallikaid.

4. klass

Juhtmotiivid ning lõiming

Kõike, mida laps on siiani õppinud kirjalikke ümberjutustusi ja kirjeldusi luues, hakatakse nüüd kasutama igat liiki kirjade ja tarbetekstide koostamiseks. Töö käigus õpitakse märkama grammatilisi seaduspärasusi ning neid sõnastama. Reeglid pannakse kirja.

Korratakse sõnaliike ning õpitakse uusi (sidesõna, asesõna). Hoolikalt kujundatakse ettekujutus ajavormidest ja aja väljendamise viisidest, aga ka kõigest sellest, kuidas väljendatakse verbi pöördelisi vorme. Samuti peab laps tunde järgi ja instinktiivselt tundma õppima seost, mis on sõna ja käändetunnuse vahel. Keelt plastiliselt tundma ja liigendama tuleks õppida emakeeles siis, kui laps on 9-10 aasta vanuses.

Neljandas klassis olulise aja ja ruumi temaatika käsitlemisel on abiks ka mäarsõnade õppimine. Ajas ja ruumis toimetulekut toetavad ka jutustamisülesanded.

Õigekirja harjutatakse, teadvustades kokkuleppeid, mis on loodud selleks, et saaksime üksteisest aru. Õigekirja harjutamisel on tähtsad esmalt ära kirjaülesanded, lisanduvad dikteeritud kokkuvõtte kirjutamine ja etteütlus ning oma kirjanõu kontrollimine.

Kokkuvõtete ja kirjelduste ning reeglite kirjanõu on kõiki põhiaineid siduvad tegevused, samuti jutustamine. Õigekirja tähtsustatakse igas õppeaines.

Emakeeles omandatud grammatikareeglid käsitletakse sõltuvalt õpetajate kokkuleppes samal või lähiajal võõrkeeltes. Võõrkeeled ei enneta grammatikas emakeelt.

Aja käsitlemine seostub kodukoha ajalooa tutvumisega koduloo raames.

Luulet õpitakse valdavalt seotuna liikumisega. Võimalusel tehakse koostööd liikumisõpetajaga.

Vormijoonistuses on aasta teemaks põimornament, mis ühest küljest toetab kauni käekirja kujunemist ja on hea käeosavuse arenemisel, teisest küljest pakub ainekunstilisele kujundusele, mida tähtsustatakse kõigi vihikute ja kogu koolingu juures.

Jutustamis- ja lugemisainet pakuvad sellele klassile muuhulgas germaani mütoloogia ja kangelasajastu saagad, aga ka laste kodus loetavad kirjandusteosed.

Õppetegevus

Ärakiri tahvlilt, raamatust.

Vahetu suulise esituse kuulamine.

Proosa-, luule- tarbe- ja teabetekstide lugemine, mõistmine.

Etteütlused.

Tegevuse aega ja isikut muutev ümberjutustus.

Kirjalik tekst õpetaja jutustuse põhjal.

Jutustav ja kirjeldav tekst tugisõnade abil, loovtööna.

Kava koostamine, kava järgi kirjutamine.

Tarbetekstide koostamine: kiri, lühisõnum, seletuskiri, kuulutus, avaldus, õnnitlus, kutse.

Küsimuste esitamine.

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades.

Küsimused.

Teksti vastuvõtt

Kuuldust kokkuvõtte tegemine.

Luuletuse mõttestatud lugemine.

Tekstiloome

Tarbetekstid. Kirja ja ümbriku vormistus.

Lühiettekanne.

Kirjeldamine.

Jutustamine.

Luuletuse kirjutamine.

Õigekeelsus

Verbi pööramine, ajad (olevik, minevik, täisminevik, enneminevik).

Pöörsõna lõppude õigekiri.

Määrsõnad.

i ja j õigekiri, h sõna alguses.

Sõnade poolitamine.

Liitsõna.

Häälikupikkuse ja kaashäälikuühendi märkimine kirjas.

Kaashäälikuühend, erandlik kasutamine liitsõnades.

Ülipika sulghääliku kirjutamine täishäälikuühendi järel.

b, d, g, f, š, ž tuntumates võõrsõnades.

Eitav ja jaatav kõne.

Otsene kõne, kirjavadhemärgid.

Õppematerjal

Põhjamaade eeposed.

„Kalevipoeg“. Rahvaluule rütmiline retsiteerimine.

Kujundiline keel.

Alliteratsiooni ja assonantsi sisaldavad tekstid, murdekeelne luule.

Erineva temaatika, rütmi ja riimidega luule.

Taotletavad õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

4. klassi lõpetaja:

- valib juhendamise toel suhtluskanali; peab sobivalt telefonivestlusi ning kirjavahetust;
- leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;
- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi.

Tekstiloom

4. klassi lõpetaja:

- jutustab, kirjeldab ning arutleb suuliselt ja kirjalikult.

Õigekeelsus ja keelehoole

4. klassi lõpetaja:

- tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust ning järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhiregleid;
- moodustab ning kirjavadhemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid.

5. klass

Juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõiming

Laps peab oskama vahet teha tegusõna isikuliste ja umbisikuliste vormide vahel. Samuti tuleb õppida edasi andma kuuldot ja nähtut nii otseses kui kaudses kõnes. On tähtis, et selles eas kujuneb välja teatud vaist, mis aitab vahet teha iseenda mõtete väljendamise ja võõra arvamuse edasiandmise vahel. Nii kõnes kui kirjas tuleb õppida sellega arvestama. Ka täiustatakse kirjavahemärkide ja jutumärkide kasutamisoskust.

Jätkatakse kirjade kirjutamist. Suurt rõhku panakse teksti viimistlemisele.

Jutustamis- ja kirjutamismaterjali pakuvad klassikalise antiikaja muistendid. Ainet pakub ka looma- ja taimeõpetus ning loodusõpetus. Kirjeldusi kirjutades saadakse ohtralt materjali omadussõnade õppimiseks. Õpitakse nii asjade, olendite kui inimeste kirjeldamist, ajaloo seoses harjutatakse ajalise järgnevuse arvestamist jutustamisel.

Ajalugu ja loodusõpetus annavad võimaluse tutvustada lastele ajaloo, kultuuri, maailmakaardi ja majanduse mõisteid. Mõistete õppimine toetab ka olulise eristamise oskuse teket. Nimetatud oskus on vajalik teksti analüüsimisel, peamiste mõtete leidmisel. Teksti analüüs õpetab aga teksti ülesehitust märkama ning oma teksti kavakohaselt üles ehitama.

Õppetegevus

Vahetu suulise esituse kuulamine (jutustamine, lugemine).

Heksameetrilise värsimõõduga tekstide esitamine koos liikumisega.

Vestluse kuulamine. Vestluses osalemine.

Olulise ja ebaolulise teabe eristamine ja esitamine vestluses.

Kirjeldava, jutustava, iseloomustava teksti kirjutamine tugisõnade või kava abil, ümberjutustus (seotus ajaloo, geograafia, taime- ja loomaõpetusega).

Isikliku kirja kirjutamine. Ümbriku vormistamine.

Tekstide viimistlemine.

Teabetekstide kirjutamine: seletuskiri, palve, teade.

Tekstiosa peamõtte sõnastamine, pealkirjastamine.

Teksti vormistamise harjutamine.

Teabeteksti kasutamine: teatmeteosed, sõnastikud, tabelid.

Juhendi lugemine ja selles sisalduva teabe mõistmine, lõimuvalt teiste õppeainetega.

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

Eesmärgistatud kuulamine.

Arvamuse avaldamine ja põhjendamine.

Klassivestlus.

Teksti vastuvõtt

Eesmärgistatud lugemine. Tarbeteksid.

Kuuldu konspekterimine.

Luuletuse mõtestatud lugemine.

Tekstiloome

Lühiettekanne.

Kirjeldamine. (Ese, olend, inimene. Olulised tunnused.)

Jutustamine. Ajaline järgnevus.

Õigekeelsus

Sõnaliigid: nimi-, omadus-, arv-, ase- ja tegusõna.

Käänamine, ainsus ja mitmus, käändsõnavormide moodustamine küsimuste alusel, mitmuse nimetava ja -sse- lõpulise sisseütleva, kaasäütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus.

Küsivad asesõnad, asesõnade erandite õigekirjutus, asesõnade käänamine.

Liitsõna.

Ülipikk s, l, m, n jne. kaashäälikühendis.

Omadussõna võrdlusastmed, kõige-ülivõrre.

Omadussõna käänamine, omadus- ja nimisõna ühildumine.

Nimisõnade kokku-lahku kirjutamine.

Kaashäälikuühendi erandreeglid.

Lauseliikmed: alus, öeldis, sihitis, määrus, täiend.

Süntaks: lihtlause, liitlause, koondlause.

Koma (sest, et, aga, siis, kuid ja küsivate asesõnade ees).

Lühendid.

Sõnavara: sünonüümid, antonüümid.

Suur ja väike algustäht kohanimedes, ajaloolistes sündmustes, rahvuste ja keele märkimisel.

Õppematerjal

Vana-Ida kirjanduse näited (integreeritult ajalooaga).

Vana-Kreeka mütoloogia, eeposed (integreeritult ajalooaga).

Tõepärasus ja fantaasia. Mütoloogia ja ajaloolised jutustused.

Rahvaluule.

Kodulektüür.

Teabetekst: teatmeteosed, sõnastikud, tabelid.

Juhendid.

Taotletavad õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

5. klassi lõpetaja:

- esitab kuuldu kohta küsimusi ning annab hinnanguid;
- võtab loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis.

Teksti vastuvõtt

5. klassi lõpetaja:

- loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja arvamusi ning teeb lühikokkuvõtteid.

Tekstiloome

5. klassi lõpetaja:

- tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe;
- esineb suuliselt;
- kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju, oskab leida ning täita lihtsamaid planke ja vorme;
- avaldab viisakalt ning olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis.

Õigekeelsus ja keelehoole

5. klassi lõpetaja:

- järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid.

6. klass

Juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõiming

Nii suulised kui kirjalikud ülesanded luuakse eesmärgiga arendada lapse stiilitunnet. Läbi eeskuju on abiks valitud õppematerjal.

Kirjelduste koostamine ja ettekanded on osa kõigist loodusainetest. Tähtsustatakse täpsust, õpitud reeglitest kinni pidamist. Käsitletakse sümbolireegleid – kirjavahemärke ja lühendeid. Täpsuse harjutamisel on oluliseks ka teatmeteoste kasutamine õigekirja kontrollimisel ja lisainfo kogumisel.

Omaloomingu ja tekstianalüüsi juures on järjest tähtsam põhjuslike seoste märkamine.

Lugemis- ja jutustamisainet võetakse erinevažanrilistest kirjandusallikatest, ka etnograafiast. Eraldi projektide raames tutvutakse meediavormide ja reklaamiga.

Võimalusel tehakse klassinäidend, sh stsenaariumi koostamine, kujundus, lavastus ja näitlemine.

Õppetegevus

Vahetu suulise esituse kuulamine.

Jutustava, kirjeldava, iseloomustava, võrdleva teksti kirjutamine tugisõnade ja kava abil (oskust arendatakse kõigi jutustavate ainete tundides). Konspekterimine.

Ärikirjad, blanketid, ankeedid ja nende täitmine.

Dialoogi kirjutamine.

Teksti põhjal alguse või lõpu lisamine.

Teksti eesmärgistamine, kavandamine, eeltöö kirjutamine, viimistlemine ja vormistamine.

Fakti ja arvamuse eristamine.

Projekt meedia teemal: ajakirjandus, reklaam.

Teemakohase materjali leidmine teatmeteostest, raamatukogust.

Ettekande esitamine.

Klassivestlus.

Etteütlus.

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

Suuline arvamused avaldus.

Vestlus. Diskussioon.

Teksti vastuvõtt

Kuuldu konspekterimine.

Tarbetekstide mõtestatud lugemine. Trükised. Visuaalne info.

Meedia. Reklaam.

Eesmärgistatud lugemine.

Tekstiloome

Protsesskirjutamine.

Kirjandi ülesehitus.

Fakt ja arvamus.

Lisateabe otsimine.

Kirjeldamine. Autori suhtumine.

Jutustamine. Probleemide nägemine. Põhjuslikud seosed jutustuses.

Luuletuse kirjutamine.

Õigekeelsus

b, d, g, f, š, ž võõrsõnades, etümoloogia, kreeka ja ladina keelest tuletatud sõnad nende tähendus.

Sõnaraamatute (ÕS, VSL) käsitlemine: sõna tähendus ja õigekiri.

Suur ja väike algustäht koha- ja isikunimedes, perioodilistes väljaannetes, teoste pealkirjades, keelte ja rahvuste nimetuses, kalendri tähtpäevade kirjutamisel, ajaloosündmuste märkimisel.

Käändsõna kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhtumid: nimisõna + nimisõna, nimisõna + omadussõna, kohanimede kokku- ja lahkukirjutamine.

Arvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Käändsõna käänamine ja kasutamisevõimalused.

Käändsõna veakriitilised vormid, ühildumine.

Sõnavara: antonüümid, sünonüümid, homonüümid.

Otse- ja kaudkõne mõistmine ja kasutamine, otsekõne ja selle kirjavahemärgid. Üte.

Süntaksiõpetus: lauseliikmed – alus, öeldis, sihitis, määrus, täiend (öeldistäide).

Kirjavahemärkide kasutamine loetelus ja liitlauses järjestikuse asetusega osalause puhul.

Sidesõnad (ja, ning, ega, ehk, või, kui ka) mille puhul koma ei tarvitata.

Sidesõnad (sest, et, aga, kuid, vaid, küsivad asesõnad), mida kasutatakse koos komaga.

Omadussõna võrdlusastmed, i-ülivõrre.

Õppematerjal

Proosa: muinasjutt, muistend, valm, ajalooline jutustus, eepos, fantaasiajutt, seiklusjutt, kriminaaljutt, loomajutt; humoresk, anekdoot, naljand.

Klassi- ja kodulektüür.

Meediatekst: uudis, kuulutus, ajalehetekst.

Taotletavad õpitulemused

Teksti vastuvõtt

6. klassi lõpetaja:

- tunneb õpitud tekstiliike ning nende kasutamise võimalusi;
- kasuta töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid.

Tekstiloomed

6. klassi lõpetaja:

- leiab juhendamise teel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust või internetist;
- tunneb kirjutamise põhietappe;
- vormistab kirjalikud tekstid korrektselt;
- kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekste luues ning seostades.

Õigekeelsus ja keelehoole

6. klassi lõpetaja:

- kontrollib õigekeelsussõnaraamatust sõna tähendust ja õigekirja;
- rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsides ja hinnates.

Kirjandus

Kirjanduse kaudu toetatakse lapse imaginatiivset võimet luua kujutluspilte. Seeläbi kujuneb hingerikkus, millele noor inimene toetub oma väärtushinnangute loomisel. Kirjandus kujundab maailmapilti, esteetilisi ning eetilisi tõekspidamisi. Kirjandus vahendab kunstilises vormis kogu maailma vaimuvara. Erinevatest ajastutest ning kultuurikontekstidest pärinevate kirjanduslike tekstide käsitlemine on kunstilise tunnetuse, mõistmise ja tõlgendamise protsess, mis tugineb lugeja fantaasiale, sisemisele pildiloomisvõimele ning eeldab seega kaasaloomist ja kaasaelamist.

Kirjandust kui iseseisvat õppeainet I kooliastmel ei ole, kirjanduse tunnid lisanduvad II kooliastmes. Kirjanduse vahendamine toimub eelkõige õpetaja poolt valitud ja põhitunni jutustavas osas esitatud lugude põhjal. Sellesse kirjandusvaramusse kuuluvad muinasjutud ja rahvajutud, legendid ja muistendid, jutustused vanemast ja uuemast ajaloost. Ilukirjandusteoste lugemine põhineb õpetaja-õpilase valikul. Lugemiseks ja tunnis käsitlemiseks valitakse teoseid, mis on eakohased ja temaatikalt õpilasele huvitavad.

Teisel kooliastmel suureneb iseseisva lugemise maht. Lektüürina ja kirjandusloo õpetamiseks käsitletav kirjandus on autorite valikult avar, žanriliselt ja temaatiliselt mitmekülgne, eri ajastuid, kirjandusvoole, paikkondlikku eripära (nt murdetekstid) ning õpilase eakohaseid huve arvestav. Võimalusel rikastab lektüüri valik loodusainetes ning ajaloos käsitletavat ainesisu. Teisel kooliastmel on õpilasele soovitatav loetud teoste hulk 4 raamatut õppeaastas, millele lisanduvad katkendid ja kirjanduslikud näited.

Kirjanduse kui sõnakunsti kogemine võimaldab nautida erinevat keelekasutust ning kirjakeele abil taasloodavaid pilte. Keeleõpetust elavdab luule deklameerimine, proosapalade, näidendite ja omaloomingu esitamine.

Õppe-eesmärgid I kooliastmele:

Õpilane:

- austab ja armastab eesti keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- suhtub lugupidamisega teiste rahvaste keeltesse ja kultuuridesse;
- arendab tähelepanelikku kuulamisoskust;
- arendab ja väärtustab keeleoskust kui eneseväljendus- ja suhtlusvahendit;
- õpib tundma ja kasutama eri tekstiliike;
- loeb eakohast väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi, rikastab mõttemaailma, huvitub paikkonna kultuurist;
- arendab kirjanduse mõistmist, kujutlusvõimet, loovust ja kunstimaitset;
- arendab kriitilist mõtlemist, järeldamise, põhjendamise ja analüüsioskust.

1. klass

Juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõiming

Põhirõhk kirjanduse valikul on Eesti rahvapärimusel. Lugusid, salme ja laulumänge kasutatakse erinevates ainetundides. Salme retsiteerides tehakse ruumitunnetus- ning hääl-dusharjutusi ning õpitakse tähelepanelikku kuulamist. Laulumängud seovad pärimuse tutvustamise liikumisega.

Juttude ja muinasjuttude varal toimub väärtuskasvatus. Lapsed kuulavad lugusid, luues endale sündmustest ja tegelastest kujutuspildi ning elades sellele kaasa. Läbi oma kujutuspildi tajutakse tegelaste iseloomu, väärtusi ning omavahelisi suhteid. Oma kujutuspildile toetudes joonistatakse loost pilt, pildist lähtuvalt on võimalus lugu ümber jutustada, sealjuures ka tegelasi iseloomustada. Lugudes peituvate väärtuste üle saavad lapsed sisemiselt arutleda lugudele algust või lõppu mõeldes. Kuulatud lugude ülesehituse ja oma väärtuste põhjal jutustavad lapsed ka omaloomingulisi jutte. Jutustada võib ka pildile toetudes.

Kodulugemiseks sobilikud raamatud valitakse lapse ja õpetaja koostöös, arvestades lapse huve. Raamatute raskusaste valitakse vastavalt lapse võimetele – siin on abiks õpetaja oma nõuannetega. Loetud raamatuid tutvustatakse klassikaaslastele. See on oluline võimalus esineda, avaldada oma arvamust, aga ka tekitada teistes lugemishuvi põneva raamatu vastu.

Üldpädevuste kujundamisel on tähtsaimal kohal väärtuspädevus ehk täpsemalt keele ilu ja loo terviklikkuse ning lugudes peituva eetilise sisu tunnetamine. Õpipädevuse kujundamisel on oluline lugemise, aktiivse kuulamise, teksti mõistmise õppimine, sotsiaalse pädevuse kujundamisel inimestevaheliste suhete variatsioonidega tutvumine läbi lugude sisu. Ettevõtlikkus- ning enesemääratluspädevust toetavad loovtööd.

Läbivatest teemadest on enim esindatud „Väärtused ja kõlblus“, mis avaldub muinasjuttude tegelaskujude väärtustes, „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“, mis seondub nendes samades lugudes tutvustatavate elualadega, aga ka uute oskuste ning teadmiste omandamise väärtustamisega muinasjuttudes üldiselt. Teema „Kultuuriline identiteet“ saab käsitletud rahvapärimuse kasutamise õppematerjalina.

Õppesisu

Jutud ja muinasjutud, rahvajutud, laulud, mängud, laulumängud, luuletused ja salmid, mõistatused, vanasõnad.

Lugemisharjutused.

Artikulaatsiooni-harjutused.

Ruumitunnetusharjutused.

Kuulamisharjutused.

Ümberjutustamine, lugude lõpetamine, arutelud lugude põhjal, küsimuste esitamine ja neile vastamine, tegelaste iseloomustamine.

Omaloomingu jutustamine.
Ühisretsitatsioonid, hääldusharjutused.
Kodulugemine. Loetud raamatust kõnelemine.

Oodatavad õpitulemused

1. klassi lõpetaja:

- mõistab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- mõistab ning aktsepteerib erinevaid seisukohti, mis võivad tekkida kirjandusteost lugedes;

Lugemine

- on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust
- kõneleb oma lugemisemuljetest;

Jutustamine

- jutustab tekstilähedaselt kavapunktide või pildi toel;

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

- koostab teksti kohta eri liiki küsimusi;
- vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega;

Esitamine

- esitab peast luuletuse;

Omalooming

- jutustab omaloomingulisi lugusid.

2. klass

Juhtmotiivid õppeainetevaheline lõiming

Põhirõhk kirjanduse valikul on kohalikel legendidel ja erinevate rahvaste loomalugudel. Lugusid, salme ja laulumänge kasutatakse erinevates ainetundides. Salme retsiteerides tehakse ruumitunnetus- ning hääldusharjutusi ning õpitakse tähelepanelikku kuulamist. Laulumängud seovad pärimuse tutvustamise liikumisega.

Lugude ja legendide varal toimub väärtuskasvatus. Lapsed kuulavad lugusid, luues endale sündmustest ja tegelastest kujutluspildi ning elades sellele kaasa. Läbi oma kujutluspildi tajutakse tegelaste iseloomu, väärtusi ning omavahelisi suhteid. Loomadele omistatud

tunnusjoonte kaudu õpitakse tundma erinevaid inimtüüpe ning isiksuseomadusi. Oma kujutluspildile toetudes joonistatakse loost pilt, pildist lähtuvalt on võimalus lugu ümber jutustada, sealjuures ka tegelasi iseloomustada. Lugudes peituvate väärtuste üle saavad lapsed sisemiselt arutleda lugudele algust või lõppu mõeldes. Kuulatud lugude ülesehituse ja oma väärtuste põhjal jutustavad ja kirjutavad lapsed ka omaloomingulisi jutte. Jutustada võib ka pildile toetudes.

Kodulugemiseks sobilikud raamatud valitakse lapse ja õpetaja koostöös, arvestades lapse huve. Raamatute raskusaste valitakse vastavalt lapse võimetele – siin on abiks õpetaja oma nõuannetega. Loetud raamatuid tutvustatakse klassikaaslastele. See on oluline võimalus esineda, avaldada oma arvamust, aga ka tekitada teistes lugemishuvi põneva raamatu vastu.

Üldpädevuste kujundamisel on tähtsaimal kohal väärtuspädevus ehk täpsemalt keele ilu ja loo terviklikkuse ning lugudes peituva eetilise sisu tunnetamine. Õpipädevuse kujundamisel on oluline lugemise, aktiivse kuulamise, teksti mõistmise õppimine, sotsiaalse pädevuse kujundamisel inimeste erinevuste ning inimestevaheliste suhete variatsioonidega tutvumine läbi lugude sisu. Ettevõtlikkus- ning enesemääratluspädevust toetavad loovtööd.

Läbivatest teemadest on enim esindatud „Väärtused ja kõlblus“, mis avaldub legendide ja loomalugude tegelaskujude väärtustes, „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“, mis seondub uute oskuste ning teadmiste omandamise väärtustamisega lugudes. Teema „Kultuuriline identiteet“ saab käsitletud rahvapärимuse ning kohalike legendide kasutamisega õppematerjalina.

Õppesisu

Jutud, legendid, loomalood, rahvajutud, laulud, mängud, laulumängud, luuletused ja salmid, mõistatused, vanasõnad, sõnamängud.

Lugemisharjutused.

Artikulatsiooniharjutused.

Kuulamisharjutused.

Ümberjutustamine, lugude lõpetamine, arutelud lugude põhjal, küsimuste esitamine ja neile vastamine, tegelaste iseloomustamine.

Omaloomingu kirjutamine.

Ühisretsitatsioonid, hääldusharjutused.

Kodulugemine. Loetud raamatust kõnelemine.

Oodatavad õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- on kujundanud kirjandust lugedes oma kõlbelisi tõekspidamisi;
- mõistab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;

- mõistab ning aktsepteerib erinevaid seisukohti, mis võivad tekkida kirjandusteost lugedes;

Lugemine

- on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust
- loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestatult ning väärtustab lugemist;
- kõneleb oma lugemisemuljetest;

Jutustamine

- jutustab tekstilähedaselt kavapunktide või piltide toel;

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

- koostab teksti kohta eri liiki küsimusi;
- vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega;
- kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist;

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- tunneb ära ja kasutab tekstides võrdlusi ja samatähenduslikke sõnu;

Esitamine

- esitab peast luuletuse;

Omalooming

- kirjutab lühikesi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti.

3. klass

Juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõiming

Õppetöös kasutatakse erinevaid kohalikku ja maailmakultuuri tutvustavaid tekste. Kodulooga seondult loetakse ja kuulatakse lugusid vanadest töödest, eluolust, ametitest. Rahvapärimest valitud salme, laule ja laulumänge kasutatakse erinevates ainetundides. Salme retsiteerides tehakse hääldusharjutusi ning õpitakse tähelepanelikku kuulamist. Laulumängud seovad pärimuse tutvustamise liikumisega.

Õppematerjalina kasutatavate lugude varal toimub väärtuskasvatus. Kujutuspildid lugude kangelistest aitavad lastel tunnetada nende omaduste ja tegude eetilist väärtust. Koduloolise sisuga lood aitavad teadvustada asjade ja tegude väärtust ning ajatuud väärtusi. Arutletakse väärtuste muutumise üle, võrreldes põldu hariva ja isemajandava ning tänapäevase ühiskonna

liikmete elu, vajadusi ja soove. Kuulatud lugude ülesehituse ja oma väärtuste põhjal jutustavad ja kirjutavad lapsed ka omaloomingulisi jutte. Jutustada võib ka pildile toetudes.

Klassi näidendi lavastamisel kogetakse kirjanduse või omaloomingu edastamist füüsiliste lavapiltide loomise, muusika ja kõne ning kehakeele abil.

Kodulugemiseks sobilikud raamatud valitakse lapse ja õpetaja koostöös, arvestades lapse huve. Raamatute raskusaste valitakse vastavalt lapse võimetele – siin on abiks õpetaja oma nõuannetega. Loetud raamatuid tutvustatakse klassikaaslastele. See on oluline võimalus esineda, avaldada oma arvamust, aga ka tekitada teistes lugemishuvi põneva raamatu vastu.

Üldpädevuste kujundamisel on tähtsaimal kohal väärtuspädevus ehk täpsemalt keele ilu ja loo terviklikkuse ning lugudes peituva eetilise sisu tunnetamine. Õpipädevuse kujundamisel on oluline lugemise, aktiivse kuulamise, teksti mõistmise ja loomise õppimine, igapäevases elus kasutatavate praktiliste oskuste omandamine ja uute oskuste väärtustamine (seoses kodulooga); sotsiaalse pädevuse kujundamisel inimtüüpide ning inimestevaheliste suhete variatsioonidega tutvumine läbi lugude sisu. Ettevõtlikkus- ning enesemääratluspädevust toetavad loovtööd ning esinemine klassile või koolile.

Läbivatest teemadest on enim esindatud „Väärtused ja kõlblus“, mis avaldub lugudes edastatud väärtustes, „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“, mis seondub nendes samades lugudes tutvustatavate kunstide, tööde ja elualadega, aga ka uute oskuste ning teadmiste omandamise väärtustamisega. Teema „Kultuuriline identiteet“ saab käsitletud rahvapärимuse kasutamisega õppematerjalina, traditsiooniliste ametite ning majapidamistöödega tutvumisega.

Õppesisu

Jutud kohaliku ja maailmakultuuri ainetel.

Laulud, mängud, laulumängud, luuletused ja salmid.

Sõnamängud ja omaloodud sõnamängud.

Lugemisharjutused.

Kuulamisharjutused. Hääldušharjutused.

Ümberjutustamine, lugude lõpetamine, arutelud lugude põhjal, küsimuste esitamine ja neile vastamine, tegelaste iseloomustamine.

Näidendi lavastamine ja esitamine.

Omaloomingu kirjutamine.

Ühisretsitatsioonid. Luuletuse esitamine.

Kodulugemine. Loetud raamatust kõnelemine.

Oodatavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- on kujundanud kirjandust lugedes oma kõlbelisi tõekspidamisi;
- mõistab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- mõistab ning aktsepteerib erinevaid seisukohti, mis võivad tekkida kirjandusteost lugedes;

Lugemine

- on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust
- väärtustab lugemist;
- kõneleb oma lugemisemuljetest ja -kogemustest;

Jutustamine

- jutustab tekstilähedaselt kavapunktide või piltide toel;

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

- koostab teksti kohta eri liiki küsimusi;
- vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega;
- kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib

nende suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest;

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- tunneb ära ja kasutab tekstides võrdlusi ja samatähenduslikke sõnu;

Esitamine

- esitab peast luuletuse;

Omalooming

- kirjutab lühikesi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti.

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

- lugeda eakohast ilukirjandust, arendada lugemisoskust, väärtustada lugemist;
- väärtustada kirjandust oma rahvuskultuuri osana ning tutvuda eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- õppida tundma ilukirjanduse kujundlikku keelt, rikastada oma sõnavara;
- arendada suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust;
- arendada oma loomevõimeid ning väärtustada loometööd;

- kujundada kirjanduse abil esteetilisi ja eetilisi väärtushoiakuid;
- laiendada silmaringi;
- õppida sõnastama ja esitama oma mõtteid;
- õppida infoallikaid otstarbekalt kasutama.

4. klass

Juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõiming

Peamiseks kirjandusmaterjaliks on põhjamaade mütoloogia ja „Kalevipoeg”. Eeposes kirjeldatud kangelasteod mõjutavad kujunevat väärtusmaailma. Mütoloogiline element seob kirjanduse ja kunsti, näiteks vormijoonistuses õpitavate ornamentide kaudu.

Loodusõpetuses tegeletakse peamiselt kodukoha ajaloo, materjaliks kodukoha lood ja legendid. Loomaõpetuses ja ka teistes õppeainetes koostatakse ainevihikusse lühikirjeldusi ja kokkuvõtteid pikematest lugudest, pakkudes võimalust tekstiloomise harjutamiseks.

Rahvaluule on tähtsal kohal salvide valikul põhitunni rütmilisse osasse. Rahvalauludega tutvutakse ka liikumistundides rahvatantse õppides.

Õppetegevus

Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pausid, tempo, intonatsioon. Iseseisev lugemine.

Tekstilähedane sündmusest jutustamine, toetudes kavale.

Küsimuste koostamine ja küsimustele vastamine teksti põhjal oma sõnadega või tekstinäitega.

Algriim. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine.

Rahvalaul. Tekkemuistendid. Vägilasmuistendid.

Rahvaluule rütmiline retsiteerimine. Hingamine ja kehahoid.

Vahetu suulise esituse kuulamine. Kirjalik tekst õpetaja jutustuse põhjal. Jutustav ja kirjeldav tekst tugisõnade abil, loovtööna. Kirjelduse ülesehitus. Esemel, olendi, koha kirjeldamine.

Raamatukogu kasutamine.

Õppesisu

Põhjamaade eeposed. „Kalevipoeg“.

Rahvaluule.

Kujundiline keel.

Alliteratsiooni ja assonantsi sisaldavate tekstide lugemine, murdekeelne luule.

Erineva temaatika, rütmi ja riimidega luule.

Klassi- ja kodulektüür.

Taotletavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- mõistab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat.

Lugemine

4. klassi lõpetaja:

- on läbi lugenud vähemalt neli eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat raamatut.

Jutustamine

4. klassi lõpetaja:

- jutustab tekstile ligilähedaselt.

Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine

4. klassi lõpetaja:

- koostab teksti kohta eri liiki küsimusi;
- vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega.

5. klass

Juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõiming

Tähtsaks lugemismaterjaliks on eeposed, mille heksameetrilist teksti loetakse liikumise saatel. Üheskoos harjutades õpitakse peast lugema mahukaid lõike valitud eeposest. Õpitud võib esitada kuupeol.

Jutustamist harjutatakse ajalootundides. Ajalootundides käsitletav õpetab eristama ajaloolist jutustust kirjanduslikust loost või legendist. Jutustamist ja kirjalikku tekstiloomist õpitakse kõikides põhiainetes kirjelduste ja kokkuvõtete koostamisel. Ajavormide käsitlemine on 5. klassis veel tähtsal kohal, käsitletakse ajalist järgnevust loos. Antud teemat annab harjutada ennekõike ajaloo, aga ka teiste põhiainete tundides vihikusse lugusid kirjutades.

Soovitavalt lavastatakse õppeaasta jooksul klassinäidend.

Õppetegevus

Vahetu suulise esituse kuulamine, eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva teose leidmine. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel, aheljutustamine. Toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Teksti kohta kava koostamine. Sündmuste aja ning koha kindlaks määramine.

Epiteet ja võrdlus. Kõnekäänd ja vanasõna. Riimide leidmine ja loomine. Algriimi kasutamine.

Heksameeter Vana-Kreeka eepostes. Heksameetrilise värsimõõduga tekstide esitamine koos liikumisega.

Rolliteksti esitamine. Luuleteksti esitamine peast.

Kirjeldava, jutustava, iseloomustava teksti kirjutamine tugisõnade või kava abil, ümberjutustus (seotus ajaloo, geograafia, taime- ja loomaõpetusega). Jutustuse ülesehitus. Ajaline järgnevus loos.

Õppesisu

Vana-Ida kirjanduse näited (integreeritult ajalooa).

Vana-Kreeka mütoloogia, eeposed (integreeritult ajalooa).

Tõepärasus ja fantaasia. Mütoloogia ja ajaloolised jutustused.

Rahvaluule.

Draama: näidend.

Klassi- ja kodulektüür.

Taotletavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- jutustab teksti- või elamuspõhiselt ning arutleb teoses toimunu üle, väljendades end korrektselt.

Lugemine

5. klassi lõpetaja:

- on läbi lugenud vähemalt neli eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat raamatut;
- loeb kirjandusteksti lususalt ja mõtestatult ning väärtustab lugemist.

Jutustamine

5. klassi lõpetaja:

- jutustab tekstilähedaselt kavapunktide või märksõnade toel.

Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine

5. klassi lõpetaja:

- koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu;
- järjestab teksti põhjal sündmused ning määrab nende toimumise aja ja koha;
- tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, võrdlusi ning algriimi.

6. klass

Juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõiming

6. klassis tegeletakse põhjusliku mõtteviisi arendamisega. Seega saab võimalikuks mõttekas arutelu loetud teose sisu, probleemide või tegelase muutumise üle. Samuti tegeletakse teksti osadest tähtsaima mõtte sõnastamisega. Sealjuures on tähtsad koostööd eeldavad ülesanded, mis toetavad sotsiaalset ja kodanikupädevuse, enesemääratluse ja suhtluspädevuse arengut.

Õppeaastat läbivaks märksõnaks on ka nõudlikkus oma töö suhtes iga tegevuse juures. Kirjandusega seonduvalt lihvitakse väljendusoskust kõnes ja kirjas, õpitud grammatikareeglite kasutamist teksti loomisel, oma loomingu kena vormistamist, täpsust ja ilmekust esinemisel.

Õppetegevus

Keskendunud lugemine. Oma lugemisoskuse hindamine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine. Kodulugemine ja ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Fantaasialoo jutustamine. Piltteksti põhjal jutustamine.

Lõikude peamise mõtte otsimine. Teksti teema sõnastamine. Teoses käsitletud teemal arutlemine, oma arvamuse sõnastamine, näite otsimine tekstist, oma mõtete ja tunnete sõnastamine.

Sõnavara rikastamine.

Tegelase probleemi sõnastamine. Tegelase muutumise, suhete jälgimine, käitumise põhjendamine. Põhjuslikud seosed sündmuste ahelas.

Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse arendamine.

Vahetu suulise esituse kuulamine. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine.

Jutustava, kirjeldava, iseloomustava, võrdleva teksti kirjutamine tugisõnade ja kava abil (oskust arendatakse kõigi jutustavate ainete tundides). Dialoogi kirjutamine.

Otsekõne ja minavorm jutustuses.

Teemakohase materjali leidmine teatmeteostest, raamatukogust. Teemamapp.

Õppesisu

Proosa: muinasjutt, muistend, valm, ajalooline jutustus, eepos, fantaasiajutt, seiklusjutt, kriminaaljutt, loomajutt; humoresk, anekdoot, naljand.

Klassi- ja kodulektüür.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- on kujundanud loetud kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendanud lugejaoskusi;

- tõlgendab, analüüsib ja mõistab teoses kujutatud lugu ning tegelassuhteid, elamusi ja väärtusi;
- mõistab ning aktsepteerib erinevaid seisukohti, mis võivad tekkida kirjandusteost lugedes;
- kirjutab nii jutustavaid kui ka kirjeldavaid omaloomingulisi töid, väljendades end korrektselt;
- kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid.

Lugemine

6. klassi lõpetaja:

- on läbi lugenud vähemalt neli eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat raamatut;
- tutvustab loetud teose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja –kogemustest.

Jutustamine

6. klassi lõpetaja:

- jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- jutustab piltteksti põhjal ning selgitab selle sisu.

Teksti tõlgendamine, analüüs, mõistmine

6. klassi lõpetaja:

- kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest, ning võrdleb iseennast mõne tegelasega;
- leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte;
- arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuse, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ning põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse;
- seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust;
- mõtestab luuletuse tähendust, tuginedes iseenda elamusele ja kogemustele;
- seletab oma sõnadega epiteedi, võrdluse, muistendi, muinasjutu, kõnekäänu ja vanasõna olemust.

Esitamine

6. klassi lõpetaja:

- esitab peast luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust.

Omalooming

6. klassi lõpetaja:

- kirjutab erineva pikkusega eriliigilisi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti.

Draamaõpetus

Draamaõpetust eraldiseisva ainenä I-II kooliastmes pole. Esimesel kooliastmel on draamaõpetuse elemendid olemas nii õppemetoodikas kui erinevate ainete (nt emakeel, muusikaõpetus, eurütmi) sisudes: mängud, suhtlemis- ja rollimängud, kirjeldatavast pildist lähtuv mäng, luuletuste-lugude esitamine koos lavastuslike elementidega, ühisretsitatsioonid koos individuaalse osa suurenemisega vanuseastmeti jne.

Vastavalt klassiõpetaja võimetele ja valikule võib klassi näidendeid lavastada igal aastal. Tavaliselt toimub see integreerituna emakeele ainesse, kuna arendab kõige rohkem keelelisi võimeid ja oskusi: kirjutamine (rolli kirjapanek nooremates klassides), hääldus, teksti selge ja ilmekas esitus. Klassi näidendid on olulised klassi meie-tunde kujundamisel ning sotsiaalse koostöö harjutamisel. Dramatiseeritud ja kunstiliste väljendusvahenditega läbi töötatud kirjandusteos jätab õpilaste mällu kustumatu jälje. Kõikides klassides osalevad õpilased jõudumööda näidendi kogu ettevalmistusprotsessis.

Draamaõpetuse juurde kuulub vastavalt võimalustele kutselise teatri etenduste külastamine koos eelneva sissejuhatuse (näidendi žanr, ajalooline taust, näitekirjanik, lavastaja, näitlejad jms) ning hilisema analüüsiga.

Õppe-eesmärgid I-II kooliastmele

- Emakeele väärtustamine: emakeele rikkus, ilmekus ja ilu; oskus emakeeles oma mõtteid ja tundeid väljendada; sõnade väärtuse ja jõu kogemus.
- Elav täiendus Eesti ja maailmakirjanduse tundmaõppimisele.
- Erinevate kunstide – sõna, muusika, kujutav kunst, liikumine – sünteesi kogemus.
- Loovuse arendamine: suhtlemis- ja rollimängud, etüüdid.
- Sotsiaalse koostöö ja ühise vastutuse kogemine.
- Näitlejakoolituse algelementidega tutvumine.

1. klass

Draamaõpetus peitub kõigis mängulistest tegevustes ja kõne väljendusrikkust arendavates keelelistes mängudes. Tähtsal kohal on esinemiskogemuse saamine klassiga kuupidudel esinemisest.

Õppesisu

Mängud.

Kirjeldatud pildist lähtuv mäng.

Ühisretsitatsioonid.

Koolipidudel etendatavad näidendid ja nukunäidendid.

Esinemised klassiga kuupidudel.

Taotletavad õpitulemused

1. klassi lõpetaja:

- väärtustab emakeele ilmekust ja ilu;
- oskab emakeeles oma mõtteid ja tundeid avaldada;
- väljendab ennast muusikas, kunstis, liikumises;
- elab jutustusse sisse;
- teeb klassikaaslastega koostööd;
- arvestab kaaslastega, oskab nende tegevust jälgida;
- esineb koos klassiga.

2. klass

Draamaõpetus peitub kõigis mängulistes tegevustes ja kõne väljendusrikkust arendavates keelelistes mängudes. Muusika ja kehalise kasvatuses tundeid kombineeritakse vaba liikumise, kõnet ja muusikat – luuakse seosed erinevate väljendusviiside vahele.

Nukunäidendid on omal kohal eesti keele õpetuses seoses loomalugudega ning ka võõrkeeleõpetuses. Nukkude valmistamine on käsitöö valdkond.

Tähtsal kohal on esinemiskogemuse saamine klassiga kuupidudel esinemisest.

Õppesisu

Teatrikülastused.

Näidendi analüüs.

Mängud, rollimängud.

Kirjeldatud pildist lähtuv mäng.

Ühisretsitatsioonid.

Lugude lavastuslik esitamine.

Koolipiidudel etendatavate näidendite ja nukunäidendite vaatamine.

Näidendi ühine kujundamine.

Nukunäidendi esitamine.

Esinemised klassiga kuupidudel.

Taotletavad õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- väärtustab emakeele rikkust, ilmekust ja ilu;
- tunneb huvi kirjanduse vastu;

- oskab emakeeles oma mõtteid ja tundeid avaldada;
- väljendab ennast muusikas, kunstis, liikumises, teadvustab kunstidevahelist seost;
- elab jutustusse sisse, läheneb loovalt ülesandesse;
- teeb klassikaaslastega koostööd;
- arvestab kaaslastega, oskab nende tegevust jälgida;
- esineb koos klassiga.

3. klass

Etenduste vaatamine on seotud tähelepanu ja aktiivse kuulamisoskusega. Õpitakse märkama seoseid erinevate väljendusviiside vahel. Lugude kuulamine tutvustab kirjandusvara ning tekitab huvi lugemise vastu.

Mängud ja rollimängud õpetavad kaaslaste jälgimise ja teistega arvestamise oskust. Kirjeldatud pildist lähtumine mängus arendab võimet sisse elada, laiemas pildis empaatiavõimet. Eneseväljendusoskuste edenemine toetab ka julgust ülesannetele loovalt läheneda. Mängudel on suur tähtsus klassi õhkkonna ja laste isiksuseomaduste kujunemisel ning oluliste õpioskuste omandamisel.

Klassiga kuupidudel esinemine ja klassi näidendi ette valmistamine ning esitamine on tähtsad koostööharjutused ning esinemisharjumuse tekitajad.

Õppesisu

Teatrikülastused.

Näidendi analüüs.

Mängud, rollimängud.

Kirjeldatud pildist lähtuv mäng.

Ühisretsitatsioonid.

Lugude lavastuslik esitamine.

Koolipidudel etendatavate näidendite ja nukunäidendite vaatamine.

Näidendi stsenaariumi koostamine.

Näidendi ühine lavastamine ja kujundamine.

Nukunäidendite esitamine.

Klassinäidendi esitamine.

Esinemised klassiga kuupidudel.

Taotletavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- väärtustab emakeele rikkust, ilmekust ja ilu;
- tunneb huvi kirjanduse vastu;

- oskab oma mõtteid ja tundeid avaldada;
- väljendab end õpitud sõnavara piires võõrkeeles;
- väljendab ennast muusikas, kunstis, liikumises, teadvustab kunstidevahelist seost;
- elab jutustusse sisse, läheneb loovalt ülesandesse;
- teeb klassikaaslastega koostööd;
- arvestab kaaslastega, oskab nende tegevust jälgida;
- esineb koos klassiga, osaleb klassi näidendi ettevalmistamises ja etendamises.

4. klass

Külastatakse teatrietendusi, kuupidudel vaadatakse teiste klasside esitusi, näidendeid. Etenduste vaatamine on seotud tähelepanu ja aktiivse kuulamisoskusega. Õpitakse märkama seoseid erinevate väljendusviiside vahel. Lugude kuulamine tutvustab kirjandusvara ning tekitab huvi lugemise vastu.

Mängud ja rollimängud õpetavad kaaslaste jälgimise ja teistega arvestamise oskust. Kirjeldatud pildist lähtumine mängus arendab võimet sisse elada, laiemas pildis empaatiavõimet. Eneseväljendusoskuste edenemine toetab ka julgust ülesannetele loovalt läheneda. Mängudel on suur tähtsus klassi õhkkonna ja laste isiksuseomaduste kujunemisel ning oluliste õpioskuste omandamisel.

Klassiga kuupidudel esinemine ja klassi näidendi ette valmistamine ning esitamine on tähtsad koostööharjutused ning esinemisharjumuse tekitajad. Kuupeo ettekande ettevalmistamine eeldab tihedat koosööd klassiõpetaja ja aineõpetajate vahel, ettekande koostamisel võetakse kindlasti kuulda ka õpilaste eelistusi.

Õppesisu

Teatrikülastused.

Näidendi analüüs.

Mängud, rollimängud.

Kirjeldatud pildist lähtuv mäng.

Ühisretsitatsioonid.

Lugude lavastuslik esitamine.

Koolipidudel etendatavate näidendite ja nukunäidendite vaatamine.

Näidendi stsenaariumi koostamine.

Näidendi ühine lavastamine ja kujundamine.

Nukunäidendite esitamine.

Klassinäidendi esitamine.

Esinemised klassiga kuupidudel.

Taotletavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- väärtustab emakeele rikkust, ilmekust ja ilu;
- tunneb huvi kirjanduse vastu;
- oskab oma mõtteid ja tundeid avaldada;
- väljendab end õpitud sõnavara piires võõrkeeles;
- väljendab ennast muusikas, kunstis, liikumises, teadvustab kunstidevahelist seost;
- elab jutustusse sisse, läheneb loovalt ülesandesse;
- teeb klassikaaslastega koostööd;
- arvestab kaaslastega, oskab nende tegevust jälgida;
- esineb koos klassiga, osaleb klassi näidendi ettevalmistamises ja etendamises.

5.-6. klass

Külastatakse teatrietendusi, kuupidudel vaadatakse teiste klasside esitusi, näidendeid. Võimalusel osaletakse ka koolidevahelistel teatrifestivalidel. Etenduste vaatamine on seotud tähelepanu ja aktiivse kuulamisoskusega. Õpitakse märkama seoseid erinevate väljendusviiside vahel. Lugude kuulamine tutvustab kirjandusvara ning tekitab huvi lugemise vastu.

Mängud ja rollimängud õpetavad kaaslase jälgimise ja teistega arvestamise oskust. Kirjeldatud pildist lähtumine mängus arendab võimet sisse elada, laiemas pildis empaatiavõimet. Eneseväljendusoskuste edenemine toetab ka julgust ülesannetele loovalt läheneda. Mängudel on suur tähtsus klassi õhkkonna ja laste isiksuseomaduste kujunemisel ning oluliste õpioskuste omandamisel.

Klassiga kuupidudel esinemine ja klassi näidendi ette valmistamine ning esitamine on tähtsad koostööharjutused ning esinemisharjumuse tekitajad. Kuupeo ettekande ettevalmistamine eeldab tihedat koosööd klassiõpetaja ja aineõpetajate vahel, ettekande koostamisel võetakse kindlasti kuulda ka õpilaste eelistusi.

Õppesisu

Teatrikülastused.

Näidendi analüüs.

Mängud, rollimängud.

Ühisretsitatsioonid.

Lugude lavastuslik esitamine.

Koolipiidudel etendatavate näidendite ja nukunäidendite vaatamine.

Näidendi stsenaariumi koostamine.

Näidendi ühine lavastamine ja kujundamine.

Nukunäidendite esitamine.
Klassinäidendi esitamine.
Esinemised klassiga kuupidudel.

Taotletavad õpitulemused

5.-6. klassi lõpetaja:

- väärtustab emakeele rikkust, ilmekust ja ilu;
- tunneb huvi kirjanduse vastu;
- oskab oma mõtteid ja tundeid avaldada;
- väljendab end õpitud sõnavara piires võõrkeeles;
- väljendab ennast muusikas, kunstis, liikumises, teadvustab kunstidevahelist seost;
- elab jutustusse sisse, läheneb loovalt ülesandesse;
- teeb klassikaaslastega koostööd;
- arvestab kaaslastega, oskab nende tegevust jälgida;
- esineb koos klassiga, osaleb klassi näidendi ettevalmistamises ja etendamises.

KASUTATAV KIRJANDUS I KOOLIASTMELE

Õpetajale jutustamiseks, osa lõimituna koduloo ja loodusõpetusega.

Eesti kirjandusest:

- Ansomardi, Jalgsemaa Kitse-eide muinasjutud ja teisi jutte, Eesti Raamat 1979
- Eisen, M.J., Eesti imede ilmast. Eesti ennemuistsed jutud
- Eisen, M.J., Eesti imede ilmast I-II, 1995
- Eisen, M.J., Esivanemate varandus, 1958
- Eisen, M.J., Imesõrmus
- Eisen, M.J., Kratiraamat
- Eisen, M.J., Muistsed vägilased
- Eisen, M.J., Näkid, kratid, luupainajad, 2001
- Eisen, M.J., Näkiraamat
- Henno, J., Laste jõuluraamat
- Hiiemäe, M., Emand kaseladvas, 1988
- Hiiemäe, M., Katkujutud, 1977
- Hiiemäe, M., Kodavere pajatused, 1978
- Hiiemäe, M., Rahvajutte Maarja-Magdaleena kihelkonnast, 1999
- Hiiemäe, M., Rahvakalender 1-7, 1970-1999
- Hiiemäe, M., Vaenuköis LR, 1974
- Hiiemäe, M., Üks jahimees läks metsa, 1969
- Jaaksoo, A., Eesti lastekirjanduse antoloogia
- Jaik, J., Kaarnakivi
- Jakobson, A., Ööbik ja vaskuss, Eesti Raamat 1982
- Jakobson, A., Suur onu ja väike vennapoeg
- Jakobson, A., Puujalaga katk
- Jõgisalu, H., Tihkan, L., Lugusid vanalt Läänemaalt, Eesti Raamat 1989
- Jõgisalu, H., Tihkan, L., Tulihända püüdmas, 2000
- Järv, R., Päär, P., Tünpu, A., Taevane pulm. Eesti rahvajutud, Tiritamm 2006
- Kippar, P., Antsu torupill. Lugusid rumalast vanapaganast
- Kippar, P., Loomad, linnud, putukad, 1997
- Kippar, P., Rahvajutte Kullamaa kihelkonnast, 1998
- Kippar, P., Tere, tere tiipajalga
- Kreutzwald, Fr. R., Eesti Rahva Ennemuistsed Jutud, 1951
- Kreutzwald, Fr. R., Reinuvader Rebane
- Krusten, R., Vanad aabitsajutud, Tiritamm 2007
- Kunder, J., Imepeegel
- Kõrv, J., Veealused, 1989
- Laugaste, E., Liiv, E., Muistendid vanapaganast, 1970
- Metstak, V., Mõista, mõista...
- Mäger, M., Linnud rahva keeles ja meeles, 1994
- Parijõgi, J., Külaliste leib
- Päär, P., Jõulujutuvihik, 1997
- Salve, K., Sarv, V., Setu lauludega muinasjutud, TA 1987

Särgava, E., Ennesmuistsed jutud Reinuvader Rebasest
Tamm, J., Ussipealik, Eesti Raamat 1988

Eesti muinasjutud, ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut 1967

Eesti muinasjutud, 2000

Igal puul oma juur, 1989

Jutt mehest, kes teadis ussisõnu (Kunder, Jakobson, Eisen, Kreutzwald, Faehlmann jt)

Marjakobar ja teisi setu muinasjutte, 1989

Pajatusi Põhjarannikult, 1957

Põlvamaa muistendid, Põlva Rahvahariduse Selts

Rehepapp ja vanapagan

Sada saarelehte, tuhat toomelehte. Valimik Eesti rahvajutte, -laule, mõistatusi ja vanasõnu

Saja rahva lood (sari)

Seto pajatusi. Küla nii kõnõli, 1999

Tark mees taskus, 1971

Vanasõnaraamat, Eesti Raamat 1984

Veriora kandi vanarahva jutuvara, 2000

Üle õue õunapuune: Eesti rahvajutud, -laulud, mõistatused ja vanasõnad, 1998

Teiste rahvaste kirjandusest:

Andersen, H. Chr., Väike merineitsi, Eesti Raamat 1987

Berg, F., Rootsi muinasjutud, Eesti Raamat 2002

Chesterton, G. K., Püha Franciscus Assisist, Eesti Raamat 2007

Franko, I., Siis kui loomad veel rääkisid

Grimm, J. ja W., Kuldlapsed, KRK 1981

Grimm, J. ja W., Muinasjutte, Eesti Raamat 1981

Gädke-Timm, K., Sinikello. Legendoja kasveista, WSOY 1978, soome k.

Hiiemets, J., Assisi Franciscus, EELK Konsistoorium 1995

Krölov, I., Valmid

Lagerlöf, S., Legendid Kristusest, Logos 1991

Michelson, H., Saladuste puu. Prantsuse muinasjutte, Eesti Raamat 1989

Srvan, A., Legendoja, soome k.

Streit, J., Maria väike eeslike

Streit, J., Taatatuki lood

Surojegin, P.-L., Loomamuinasjutud

Teinonen, R., Ystävämme eläimet. Legendoja pyhästä Franciscuksesta, Tyttöjen Keskus

Topelius, Z., Muinasjutte, Eesti Raamat 1990

Aisopose valmid, 2005

Assisi Franciscuse lood

Piibel. Vana Testament

Saja rahva lood

Suur valmiraamat, Avita 2007

Valmid ja legendid pühakutest

Luule, tunni rütmilises osas koos retsiteerimiseks

Enno, E., Üks rohutirts läks kõndima, Eesti Raamat 1971
Ilmet, P., Matsalu mailt, Eesti Raamat 1986
Järv, A., Meie kiisul kriimud silmad, Eesti Raamat 1985
Kaidla, J., Liblikaga võidu
Kamsen, R., Kodukoppel, Tiritamm 1992
Kangur, K., Kuningalinna lood
Kaplinski, J., Õhtu on õunapuu, TEA 2007
Kuusk, R., Eesti lasteluule valimik, Avita 2000
Luik, V., Tubased lapsed, TEA 2006
Merilaas, K., Kui vanaema noor oli
Muhel, I., Sõitsid saanid, sõitsid reed, Koolibri 1991
Niit, E., Midrimaa, 1974
Runnel, H., Taadi tütar, Eesti Raamat 1989
Sõelsepp, V., Sinikuube sirgukene
Tungal, L., Vana vahva lasteaed, Eesti Raamat 1988

Himplike ja Pimplike. Valimik Saksa lastelaule
Liisusalmid, Pere ja Kodu Raamat 2007

Raamatuvalik lastele kodulugemiseks

Bond, M., Karupoeg Pädington, Eesti Raamat 1995
Hiie, E., Emakeele lugemik
Johansson, A. ja B., Esimesed jõulud, 1990
Kass, A., Pahupidi puhkus
Lindgren, A., Bullerby lapsed
Lindgren, A., Madlike
Lindgren, A., Madlike ja Jaanikingu põnn
Lindgren, A., Mio mu Mio
Lindgren, A., Pöialpoiss Nils Karlsson
Lindgren, A., Röövlitütar Ronja
Lindgren, A., Vahtramäe Emil
Lindgren, A., Vennad Lõvisüdamed
Luts, O., Nukitsamees
Mänd, H., Koer taskus, 1988
Pakkanen, K., Suvesaare lood, Forest 1992
Pervik, A., Kunksmoor
Raud, E., Naksitrallid
Raud, E., Peep ja sõnad
Raud, E., Sipsik
Rummo, T., Rute, M., Valgma, A., Kodulooline lugemik koolile ja kodule I, II

Vilde, E., Minu esimesed triibulised

Vilep, H., Lendav õunapuu

Metoodiline materjal õpetajale

Davis, R., The gift of dyslexia: why some of the smartest people can't read, and how they can learn, 1994

Keller, M., Mõned kogemused põhitunni kujundamise kohta. Ergutus algajatele, EVWÜ

Klooren, A., Eesti keele õpik I, II osa

Payne, T., Dyslexia: a parents' and teachers' guide, 1999

Puik, T., Õigekirjaõpik: I-III klass, Koolibri 2000

Tungal, L., Hiiepuu E., Valter, E., Eesti keele õpik-lugemik, AS Bit 2002

KASUTATAV KIRJANDUS II KOOLIASTMELE

Õpetajale jutustamiseks

Andersen, H.C. Muinasjutud

Bhagavadgita

Dilyte, D. Hellase valgus, Olion 1996

Gilgameš

Haava, A. Rooma muinaskangelased

Hmeros, Ilias, Varrak 2004

Hmeros, Odüsseia, Varrak 2006

Iidsete aegade lood. I ja II

Kalevala

Kalevipoeg

Lindholm, D. Götterschicksal – Menschenwerden

Niederhäuser, H.R. Ritter – Reiter – Gottesstreiter

Noorem Edda

Palamets, H. Vanaaja kultuurist ja olustikust, 1976

Petiška, E. Vanakreeka muistendid ja pärimused

Saddhatissa, H. Buddha elu

Vanem Edda

Luule

Ajast aega. Eesti luulet läbi aegade, Varrak 2002

Eesti luule antoloogia

Ilias ja Odüsseia, katked (heksameeter)

Jüssi, H. Maailma luule. Kuldne klassika, 2006

Sõnarine I-IV

Raamatuvalik lastele kodulugemiseks

Bornhöhe, E., Tasuja
Dilyte, D., Hellase valgus
Durrell, G., Minu pere ja muud loomad
Ende, M., Momo
Ezzoubi, K., Vanaaja lugemik
Jõgisalu, H., Vennikese ja tema sõprade lood
Jõgisalu, H., Veskiratta Madis
Jüssi, F., Rebasetund
Kipling, R., Mowgli
Kivirähk, A., Sirli, Siim ja saladused
Kreutzwald, F. R., Kilplased
Kreutzwald, F. R., Ennemuistsed lood
Kästner, E., Veel üks Lotte
Kross, J., Mardileib
Krüss, J., Timm Thaler ehk Müüdüd naer
Lagerlöf, S., Nils Holgerson
Lindgren, A., Kalle Blomkvist ja hulkur Rasmus
Lindgren, A., Mio, mu Mio
Lindgren, A., Meisterdetektiiv Kalle Blomkvist
Lindgren, A., Röövlitütar Ronja
Lindgren, A., Vennad Lõvisüdamed
Luts, O., Kapsapea
Luts, O., Kevade
Marshall, A., Ma suudan hüpata üle lompide
McCaffrey, A., Lohelaul
Molnar, F., Pal-tänava poisid
Mälk, A., Jutte lindudest
Nõu, H., Pea suu!
Nöstlinger, Chr., Vahetuslaps
Ollivier, J., Viikingite avastusretk
Palamets, H., Vana aja lugemik
Parijõgi, J., Laevapoisi päevilt
Pervik, A., Arabella, mereröövli tütar
Pyle, H., Kuulsa Robin Hoodi lustakad seiklused
Rannap, J., Agu Sihvka annab aru
Rannap, J., Viimane valgusulg
Raud, E., Kalevipoeg
Raud, E., Roostevaba mõök
Reinla, A., Teofrastus
Roht, R., Jutte loomadest
Roht, R., Laaned ja veed: jutte loomadest
Roht, R., Lapsed ja loomad

Roht, R., Võrukael
Rowling, J.K., Harry Potter ja saladuste kamber
Rowling, J.K., Harry Potter ja tarkade kivi
Thompson, E.S., Lugusid loomadest
Tolkien, J.R.R., Kääbik
Tungal, L., Kirju liblika suvi
Turgenev, I., Mumuu
Twain, M., Huckleberry Finni seiklused
Twain, M., Prints ja kerjus
Twain, M., Tom Sawyeri seiklused
Ussova, A., Väike pottsepp Ateenast

Metoodiline materjal õpetajale

Annus, A. Muinasaja kirjanduse antoloogia, Varrak
Bobõlski, R., Puksand, H. Pesapuud, Koolibri 2006
Põldmäe, J. Luulevorme ja rütmianalüüse: kirjandusteoreetiline abimaterjal õpetajatele, 1977
Vardja, K. ja M. Tuulepesad. 5. klassi kirjanduse õpik, Koolibri 2006
Õigekeelsuse käsiraamat ja sõnastik, TEA 2006